

Volnočasové aktivity jako základna prevence drogové problematiky u dětí a mládeže

Stanislav Kalinec

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Stanislav KALINEC**
Osobní číslo: **H07195**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Volnočasové aktivity jako základna prevence
drogové problematiky u dětí a mládeže**

Zásady pro vypracování:

Stanovení základních okruhů bakalářské práce (hlavní myšlenky, hypotézy, možnosti využití výstupů v praxi), odpověď na otázku – čeho má být dosaženo.

Stanovení hlavního a dílčích cílů práce.

Vyhledání a následné studium primární a sekundární literatury.

Příprava výzkumu – stanovení hypotéz, výběr vhodného vzorku, výběr výzkumné metody.

Zpracování teoretické části bakalářské práce, na kterou bude navazovat prakticky zaměřená část bakalářské práce.

Výzkum – vypracování dotazníků, provedení dotazníkového šetření.

Zpracování a analýza získaných dat.

Porovnání výsledků výzkumu se stanovenými hypotézami.

Vyhodnocení výzkumu, doporučení k výsledkům.

Závěrečné shrnutí hlavních myšlenek celé práce.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, M. Základy výzkumu v pedagogice. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 1998. ISBN 80-7076-798-9.

KALINA, K. a kol. Drogy a drogové závislosti. Praha: Úřad vlády ČR, 2003. ISBN 80-86734-05-6

PÁVKOVÁ, J. a kol. Pedagogika volného času. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.

SPOUSTA, V. a kol. Teoretické základy výchovy ve volném čase. Brno: MU, 1997. ISBN 80-210-1007-X.

VÁŽANSKÝ, M. Základy pedagogiky volného času. Brno: Print – Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

Související legislativa a internetové zdroje.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Anna Masariková, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

25. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

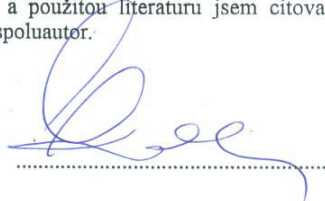
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25. 2010

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licencí, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce zaměřuje klíčově pozornost na problematiku volnočasového vyžití dětí a mládeže ve vztahu k možnostem využití řízení volnočasových aktivit jako základny pro prevenci vzniku drogových závislostí.

Cílem bakalářské práce je zabývat se východisky drogových závislostí a hledisky, která ovlivňují přístup dnešní mládeže k využívání volného času tak, aby smysluplně pokrýval jejich potřeby, respektive zabývat se problematikou výchovného působení směrem k vytváření osobnostních a sociálních kompetencí, které jsou nutné k tomu, aby dítě či mladistvý dokázali v kritických okamžicích vnějších vlivů odolat nabídce drogy či začlenění do rizikové sociální skupiny.

Hlavním cílem bakalářského výzkumu je zjištění podílu zastoupení dětí se zkušeností s drogami a porovnání této skutečnosti se způsobem a typem trávení jejich volného času

Klíčová slova: volný čas, výchova, pedagogika, kompetence, drogy, drogové závislosti

ABSTRACT

Bachelor thesis focuses attention on the crucial issues of leisure time activities of children and youth in relation to the possibilities of using leisure activities management as a base for the prevention of drug addiction.

The aim of the thesis is to address the consequences of drug addiction and the aspects that affect today's youth and their access to leisure time activities with regards to meaningfully cover their needs. The thesis also aims to address the issues of educational outreach towards creating personal and social skills and competencies. These are necessary to ensure that children and youth are able to resist external influences of drug supplies and social inclusion into the risk groups at critical moments.

The main aim of the thesis research is to determine the number of children with drug usage or experience and to compare this with their leisure time activities.

Keywords: leisure time, pedagogy, education, competencies, drugs, drug addiction

Motto:

Výchovou k sebeodpovědnosti a rozvojem kompetencí vedoucích ke schopnosti vnímání skutečných životních hodnot můžeme pomoci našim dětem odolávat nástrahám dnešní společnosti a prožít tak plnohodnotný a kvalitní život.

Realizace mé bakalářské práce by se neobešla bez vstřícnosti pedagogů, žáků a studentů škol, jimž patří můj dík za ochotu a vstřícnost, s níž se účastnili uskutečnění dotazníkového šetření.

Rád bych také poděkoval své rodině za podporu a pomoc při mém studiu.

V neposlední řadě bych rád poděkoval Doc. PhDr. Anně Masarikové, CSc. za čas věnovaný konzultacím a odbornému vedení mé práce.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VOLNÝ ČAS A SPOLEČENSKÁ NABÍDKA MOŽNOSTÍ JEHO TRÁVENÍ.....	13
1.1 VOLNÝ ČAS A VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	13
1.1.1 Společenské podmínky pro využití volného času ve vyspělé společnosti.....	14
1.1.2 Společenské podmínky pro využití volného času v rozvojových zemích	15
1.2 VOLNÝ ČAS A ŠKOLA	16
1.3 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V MIMOŠKOLNÍCH ZAŘÍZENÍCH	17
1.3.1 Obsah výchovy mimo vyučování	18
1.3.2 Zásady úspěšného pedagogického působení v procesu mimoškolní výchovy	19
1.4 SDRUŽOVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE VE VOLNÉM ČASE.....	20
2 DROGY A DROGOVÁ PROBLEMATIKA	22
2.1 VÝVOJ DROGOVÉ PROBLEMATIKY V ČR	22
2.2 SOUČASNÁ SITUACE V ČR	23
2.3 KLINICKÉ STAVY ZPŮSOBENÉ UŽÍVÁNÍM NÁVYKOVÝCH LÁTEK	24
2.4 SPECIFIKA UŽÍVÁNÍ RŮZNÝCH TYPŮ NÁVYKOVÝCH LÁTEK	25
2.5 DALŠÍ DRUHY ZÁVISLOSTÍ	27
2.6 MOŽNOSTI A TYPY LÉČBY ZÁVISLOSTI NA NÁVYKOVÝCH LÁTKÁCH	28
2.7 PREVENCE	28
3 VÝCHODISKA MOŽNOSTÍ PREVENCE DROGOVÉ PROBLEMATIKY Z HLEDISKA ŘÍZENÉHO VOLNOČASOVÉHO VYŽITÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	30
3.1 HLEDISKO PEDAGOGICKÉ	30
3.2 HLEDISKO PSYCHOLOGICKÉ.....	32
3.3 HLEDISKO SOCIÁLNÍ A SPOLEČENSKÉ	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 VÝZKUM.....	36
4.1 ETAPY VÝZKUMU	36
4.1.1 Výzkumný problém.....	36
4.1.2 Cíle výzkumu	36
4.1.3 Dílčí cíle výzkumu	36
4.1.4 Stanovení výzkumných hypotéz.....	36
4.1.5 Stanovení výzkumné metody	37

4.1.6	Sběr a zpracování dat	38
4.1.7	Ověřování platnosti hypotéz.....	38
4.1.8	Náklady spojené s výzkumem.....	38
4.2	REALIZACE VÝZKUMU	39
4.2.1	Vyhodnocení otázky č. 1	39
4.2.2	Vyhodnocení otázky č. 2	41
4.2.3	Vyhodnocení otázky č. 3	43
4.2.4	Vyhodnocení otázky č. 4	43
4.2.5	Vyhodnocení otázky č. 5	44
4.2.6	Vyhodnocení otázky č. 6	44
4.2.7	Vyhodnocení otázky č. 7	45
4.2.8	Vyhodnocení otázky č. 8	46
4.2.9	Vyhodnocení otázky č. 9	47
4.2.10	Vyhodnocení otázky č. 10	49
4.2.11	Vyhodnocení otázky č. 11	50
4.2.12	Vyhodnocení otázky č. 12	50
4.2.13	Vyhodnocení otázky č. 13	51
4.3	ZÁVĚRY Z REALIZOVANÉHO ŠETŘENÍ	52
	ZÁVĚR	54
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	57
	SEZNAM TABULEK.....	58
	SEZNAM GRAFŮ	59
	SEZNAM PŘÍLOH.....	61

ÚVOD

Ke zdárnému mentálnímu i duševnímu vývoji každého lidského jedince a jeho kvalitnímu zařazení do společnosti je třeba mnoho nezbytných faktorů, kterými je tento jedinec, zejména v období dětství a následně dospívání, formován. Jedním z těchto důležitých faktorů je nesporně oblast trávení volného času.

Výklad a zejména význam volného času nabral dramatický vývoj zhruba od poloviny šedesátých let minulého století, kdy došlo k výrazným změnám podmínek ve společnosti v zemích Evropy a tedy i v tehdejší Československu. Díky postupně zavedenému pětidennímu pracovnímu týdnu a zkracující se pracovní době nastává prostor i podmínky pro rozšiřování významu i obsahu pojmu „volný čas“. Tak, jak postupně rostl pohled společnosti na význam volného času, stal se předmětem výzkumu pro různé disciplíny, zejména z oboru pedagogiky, sociologie, či psychologie. Závěry zkoumání odborníků z těchto disciplín pak shodně poukazují na vzájemně velmi úzký vztah mezi způsobem a kvalitou trávení volného času na straně jedné a pozitivním sociálním chováním dětí a mládeže na straně druhé.

Základní funkce volného času přispívají významnou mírou k nalezení vlastní identity mladého člověka, jeho místa ve společnosti, přijetí hodnotového systému společnosti, ve které vyrůstá, čímž, mimo jiné, napomáhá také k potlačení projevů sociálně patologického chování v období dospívání, a tím i následně v dospělosti. K jednomu z nejznámějších a také nejrozšířenějších sociálně patologických jevů, který ohrožuje dospívající mládež v moderním světě, patří užívání drog. Nutnost prevence této problematiky a pozitivní vliv volnočasových aktivit na drogovou problematiku je ústředním motivem této bakalářské práce.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. Obsahem první kapitoly je problematika volného času, vysvětlení základních pojmů a přehled nabídky možných způsobů pro jeho efektivní trávení. Kapitola druhá se zabývá vlastní drogovou problematikou, jejím historickým vývojem a současným stavem v ČR. Obsahem třetí kapitoly je pak úvaha nad východisky možností prevence drogové problematiky z hlediska řízeného volnočasového vyžití dětí a mládeže z pohledu psychologického, pedagogického a společenského.

Empirická část mé práce je zaměřena na zjištění skutečného stavu osobních zkušeností s drogami u skupiny dětí a mládeže, jež řízeně využívá volný čas, zjištění informací o první

zkušenosti s drogou, věku, kdy k této zkušenosti u respondentů výzkumu dochází, a zjištění, kde se s drogou většinou děti poprvé setkávají. Práce také zkoumá dostupnost drog v daném regionu a zabývá se zjištěním podílu jedinců se zkušeností s drogou ve skupině žáků základní školy v porovnání se studenty střední školy. V praktické části práce se také zabývám způsobu trávení volného času a naplněním očekávání a potřeb nabídky na volnočasové vyžití u dětí a mládeže v regionu střední Moravy.

Výsledky výzkumu byly zpracovány procentuálně, tabulkově i ve formě grafů. Závěrem byla zjištění z výzkumu vyhodnocena a byly navrženy možnosti pro uplatnění závěrů v praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS A SPOLEČENSKÁ NABÍDKA MOŽNOSTÍ JEHO TRÁVENÍ

Volný čas u dětí a mládeže můžeme definovat jako čas, který tráví žáci či studenti mimo vyučování. Tento „časový úsek“ otevírá prostor pro mnohé aktivity a činnosti. Žáci a studenti tak mohou trávit svůj volný čas různým způsobem. Řada dětí a mladých lidí tráví svůj volný čas aktivně v různých organizovaných zájmových kroužcích. Z hlediska dlouhodobých výzkumů lze však říci, že existují i skupiny žáků či studentů, kteří ve svém volném čase dávají přednost partě, tzn. volný čas tráví neřízeně. V těchto partách pak často dochází k negativním patologickým vlivům na její členy. Mezi tyto negativní vlivy patří zejména navádění k záškoláctví, v horším případě i k závažnějším jevům. Za největší problém těchto „dětských seskupení“ lze jednoznačně považovat drogy a podněcování k jejich užívání. Dítě, které je pod vlivem party, často drogu zpočátku jen vyzkouší, avšak poté, v důsledku dalšího negativního působení, dochází ke vzniku závislosti, s čímž úzce souvisí i rozvoj dětské kriminality.

Z těchto důvodů je tedy nutné, aby se naše společnost zamýšlela nad otázkou aktivního způsobu využití volného času našich dětí.

1.1 Volný čas a volnočasové aktivity

Volný čas je, podle Hofbauera (2004), čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika volného času jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.

Dle Pávkové (1999) je specifickou zvláštností volného času dětí to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností a potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že volný čas by měl působit jako protiklad k denním povinnostem každého jedince. Vhodným využitím volného času lze podporovat mnohostran-

ný rozvoj osobnosti, což je významné zvláště u dětí a mládeže. Každé dítě má právo na účelné naplňování volného času. Toto právo je zakotveno v Úmluvě o právech dítěte.

Za volnočasové aktivity považujeme zpravidla ty činnosti, kterými vyplňujeme čas, který nevěnujeme své práci, tedy nějaké povinnosti. Moderní společnost považuje volnočasové aktivity za nezbytnou součást života každého jedince. Názory na to, jak trávit volný čas se různí. Někteří preferují aktivní trávení volného času, které by mělo působit jako protipól k druhu práce, kterou jedinec vykonává. Avšak mnoho z nás tráví svůj volný čas spíše pasivně např. sledováním televize, a to i přesto, že vykonává práci, která pohybu příliš nepřaje.

Volnočasové aktivity působí rovněž v oblasti utváření sociálních vztahů, začleňování jedinců do společnosti, ovlivňuje vzájemnou komunikaci. V neposlední řadě mají pak vliv i na vytváření hodnotového žebříčku jedince, což je nepochybně významné i z hlediska prevence sociálně patologických jevů. Mimo tyto, řekněme psychologické vlivy, mají i nesporný pozitivní vliv na zdraví a tělesný vývoj.

1.1.1 Společenské podmínky pro využití volného času ve vyspělé společnosti

Kvalita a objem volného času je ovlivňována různými faktory. Jedním ze základních faktorů je stav společnosti a sociálního začlenění daného jedince v ní. Základním principem pro možnost zdravého využití volného času je způsob jeho chápání rodinou, v níž dítě vyrůstá. Tráví-li aktivně a smysluplně svůj volný čas dospělí členové rodiny, lze předpokládat, že dají pozitivní základy vnímání a potřeby cíleného využívání volného času také svým potomkům. Způsob a kvalita trávení volného času všech členů rodiny je však také přímo ovlivňována její ekonomickou situací. I ve vyspělých státech je podstatné, zda jsou rodiče schopni pokrýt náklady spojené s aktivním způsobem trávení volného času svých dětí. Finanční náročnost rozličných volnočasových aktivit je velmi rozdílná, nelze však konstatovat, že „dražší“ aktivity jsou pro vývoj dítěte vhodnější, či naopak. Nicméně v případě, že dítě nemůže z ekonomických důvodů trávit svůj volný čas způsobem, který je v jeho prostředí běžný, může tento fakt vnímat jako handicap a možnou sociální exkluzi, což sebou následně může přinést hrozbu nezdravého sociálního vývoje dítěte.

Ekonomická determinanta je pak jednou z hlavních, který omezuje volný čas. Zejména u mladých rodin, budujících rodinné zázemí, a markantně pak u rodin neúplných, je prokazatelná nutnost omezení výdajů na volnočasové rodinné aktivity, kterými jsou například

návštěvy kin, divadel, muzeí, nákup knih, účast dětí na školních výletech či prázdninových táborech apod..

Protipólem těchto sociálně slabých rodin jsou pak rodiny velmi dobře situovaných rodičů, kteří však díky svému pracovnímu vytížení „nemají čas“ zabývat se tím, jak jejich děti tráví volný čas. Nezajímají se, jakými aktivitami se jejich děti ve volném čase zabývají a nezdá se pak již pozdě zjistit, že dítě propadlo např. nějakému druhu závislosti, a to paradoxně i díky štedré finanční podpoře movitých rodičů, která jim umožnila snadný přístup například k alkoholu, či drogám.

Vliv rodiny je tedy jednou ze základních determinant způsobu trávení volného času dětí a mládeže a je základním faktorem ovlivňujícím motivaci dětí trávit svůj volný čas smysluplně a aktivně. Rodina je primárním prostředím, kde si dítě formuje svůj názor na volný čas. Dítě je aktivně zapojeno do společenského života rodiny, návštěv příbuzných či přátel, společně tráveného času v přírodě či na kulturních akcích, čímž podvědomě přijímá vzorce pozitivního vnímání volného času. Svým citlivým přístupem jsou rodiče schopni reagovat cíleně na potřeby, zájmy či talent svých dětí, rozvíjejí s dětmi takové aktivity, jež jsou pro ně individuálně přitažlivé a zajímavé, čímž vědomě formují jejich pohled na způsob trávení volného času v průběhu jejich dalšího vývoje. S přibývajícím věkem dochází k osamostatňování dítěte a jeho zapojování do aktivit mimo rodinu. Vzhledem k široké nabídce volnočasového uplatnění jsou však rodiče schopni pomoci svým dětem orientovat se v možnostech trávení volného času a nalézt takové aktivity, které jsou pro jejich děti přínosné a zajímavé a na straně druhé i ekonomicky přijatelné pro rodinný rozpočet.

1.1.2 Společenské podmínky pro využití volného času v rozvojových zemích

Mnohem horší situaci můžeme zaznamenat v zemích, jež neřadíme mezi vyspělé. Děti v těchto zemích jsou často využívány jako levná pracovní síla, nezdá se jim v technologicky nezdravých výrobních procesech. Život jejich rodin je však na jejich příjmu existenčně závislý a tento předčasný vstup do pracovního života je pak významnou překážkou možností realizace volného času.

Ještě horší oblastí pracovního zneužívání dětí v rozvojových zemích je jejich nucené začlenění v aktivitách spojených se sociálně patologickými jevy a kriminalitou, zejména pak v geografických oblastech zaměřených na turistický ruch. Děti jsou zde, často v tom lepším

případě, nuceny k žebrání, či kapesním krádežím, v tom horším případě rovnou k dětské prostituci, či jsou zneužívány jako předmět dětské pornografie.

1.2 Volný čas a škola

Škola má v oblasti volného času nezastupitelnou pozici. V minulosti byly volnočasové aktivity ve spojení se školou chápány jako tělesná příprava a odpočinek na čerstvém vzduchu. S postupným rozvojem školství a rostoucím významem volného času dochází také k rozvoji činností iniciovaných školou. Vznikl také speciální studijní obor – pedagogika volného času – připravující odborníky pro práci s mládeží, ale i dospělými, právě v rámci efektivního využití volného času. Trávení volného času žáků a studentů ovlivňuje škola buď přímo nebo prostřednictvím školou zřízených zařízení.

Mezi aktivity, které škola realizuje přímo, patří například příležitostné volnočasové aktivity, jakými jsou třeba návštěvy kulturních akcí, pořádání společenských setkání, sportovních turnajů, pobytů v přírodě (např. lyžařský výcvik či návštěvy historických památek). Dalšími aktivitami jsou různé olympiády či soutěže, které již vyžadují dlouhodobější zainteresovanost a přípravu žáků. Tyto olympiády jsou ideálním prostředkem k rozvoji individuálního talentu žáka v určitém vědním oboru a připravují mu výhodnější podmínky pro následné vyšší, již odborné studium. Vzhledem k víceúrovňovosti těchto soutěží mají pak žáci a studenti možnost porovnat své schopnosti a vědomosti nejen v rámci školy, ale postupně až na úrovni celostátní a v některých případech dokonce i mezinárodní. Poslední jmenovanou je volnočasová školní činnost pravidelná. Sem patří zejména různé umělecko-tvořivé soubory (např. divadelní, recitační, literární, lidové kroužky), či kroužky zájmové (např. modelářský či počítačový), ve kterých se sdružují děti se společnými zájmy, jež pak také společně rozvíjejí a učí se vzájemné komunikaci a spolupráci.

Na půdě školy pak dále působí specifická zařízení sloužící k dalšímu využití volného času žáků. Zpočátku tato zařízení plnila spíše sociální funkce (hlídání dětí v čase mezi ukončením školní výuky a návratu rodičů ze zaměstnání), později byl kladen stále větší důraz na výchovné cíle těchto zařízení. V prostředí českého školství jsou těmito zařízeními školní družiny a školní kluby.

K tomu, aby se žáci a studenti ochotně a intenzivně zapojovali do školou řízených volnočasových aktivit je třeba nejen dostatečná nabídka těchto aktivit a jejich úroveň, daná jak

materiálním, tak i duchovním zázemím jednotlivých škol, prostřednictvím odborných a kvalifikovaných pedagogů a vychovatelů, ale také celkově příznivé klima dané školy. Je jisté, že v prostředí, ve kterém se vyskytují jevy, jakými jsou například šikana, bude ochota dětí zapojovat se do kolektivního trávení volného času pořádaného tímto zařízením, velmi limitovaná.

1.3 Volnočasové aktivity v mimoškolních zařízeních

V průběhu několika posledních desetiletí vznikla řada speciálních zařízení, jejichž základními funkcemi jsou zábava, získávání a rozvoj nových zkušeností, poznatků a dovedností, postojů či sociálních vztahů, ale také například veřejně prospěšných činností ve formě různých služeb (poradenských, ubytovacích, zdravotních). Tato zařízení jsou diferencovaná zejména dle pravidelnosti aktivit v nich provozovaných (příležitostné, pravidelné atp.), ale také podle míry náročnosti – od uspokojení základních potřeb až například po podporu vysoce talentovaných dětí.

Mezi tato zařízení patří hlavně:

- *Střediska pro volný čas dětí a mládeže*, která se zaměřují na výchovu ve specializovaných zájmových činnostech pod odborným pedagogickým vedením. Důležité je, že umožňují přístup nejen dětem, ale například i rodičům či jiným zájemcům
- *Základní umělecké školy*, jež se prostřednictvím specializovaných pedagogů zabývají výukou uměleckých oborů (hudebních, pohybových, literárních, výtvarných) a připravují žáky pro další specializované studium daného oboru
- *Jazykové školy*, které zabezpečují výuku v oblasti cizích jazyků v rámci zájmového vzdělávání
- *Domovy mládeže*, které zabezpečují ubytování a stravu a výchovnou činnost pro středoškolskou mládež, která pro vzdálenost školy od domova nemůže denně do školy dojíždět. Významným úkolem těchto zařízení je zabezpečit účelné využití volného času v nich soustředěné mládeže
- *Dětské domovy*, ve kterých jsou umístovány děti od 3 do 18 let, o které se nemůže nebo nechce starat vlastní rodina. Snahou těchto zařízení je umožnit dětem stejné volnočasové vyžití, jaké je běžné u jejich vrstevníků žijících s rodinou.

1.3.1 Obsah výchovy mimo vyučování

Mimoškolní výchovná činnost musí být založena na pravidelnosti, důslednosti a trpělivosti. Velký vliv je kladen na kompetence a zkušenosti pedagogického personálu, jehož prostřednictvím je tato činnost realizována. Obsahem výchovy mimo vyučování jsou následující činnosti:

- *činnosti odpočinkové*, jež slouží zejména k odstranění únavy ze školního vyučování. Jsou většinou fyzicky i psychicky nenáročné a zařazují se různě v průběhu dne dle aktuální potřeby. Podle aktuální potřeby je také volena technika odpočinku, může se jednat o drobnou tělesnou či mentální aktivitu, relaxační techniky, nebo i klid na lůžku
- *činnosti rekreační*, které taktéž slouží k odreagování, jsou však běžně prováděny mimo budovu. Většinou se jedná o náročnější pohybovou aktivitu a jsou neopomenutelnou součástí zdravého mentálního i tělesného rozvoje mladého jedince
- *činnosti zájmové*, které pomáhají prostřednictvím uspokojování a rozvoje specifických zájmů formovat hodnotový žebříček a osobnost každého dítěte a utvářet jeho životní styl. Mezi základní oblasti těchto činností patří zejména aktivity tělovýchovné, umělecko-estetické, přírodovědné, sportovní atp.
- *veřejně prospěšné činnosti*, které vedou k rozvoji sociálního citění a empatie a zejména kladných charakterových vlastností. Jsou zaměřeny na pomoc tělesně handicapovaným, starším spoluobčanům, či na osvětovou činnost.

Důležitým faktorem u všech čtyř výše uvedených činností je nezbytnost jejich založení na principu dobrovolnosti. Vhodným zařazováním a volením druhu těchto aktivit lze výrazně ovlivnit výsledky pracovní části denního režimu žáků a studentů a pomáhají taktéž při překonávání složitých situací. Narozdíl od nich mají dvě následující základní činnosti charakter povinnosti. Jedná se o:

- *sebeobslužné činnosti*, které jsou nejmarkantněji realizovány zejména v dětských domovech a domovech mládeže, ale pochopitelně jsou součástí i ostatních článků výchovy dětí a mládeže. Jejich základem je vedení dětí k samostatnosti v péči o sebe sama a osobní majetek. Spočívají zejména ve zvládnutí návyků osobní hygieny, péči o prostředí, v němž dítě žije a zvládnutí základních návyků společenského chování

- *činností spojené s přípravou na vyučování*, které nezahrnují pouze vypracování domácích úkolů na následující den, ale také prohloubení a zakotvení získaných vědomostí a poznatků z předchozí výuky, kde lze využít individuálního přístupu ke každému žákovi a často je přínosné využívání didaktických her.

1.3.2 Zásady úspěšného pedagogického působení v procesu mimoškolní výchovy

Aby výše uvedené činnosti co možná nejefektivněji plnily svou funkci je nezbytné, aby vychovatelé systematicky pracovali na základech pedagogických zásad. Pomineme-li základní zásady, platné pro všechny pedagogické obory, jakými jsou například zásady soustavnosti, přiměřenosti, posloupnosti, či aktivity, představme si blíže některé specifické požadavky, jež jsou, dle Pávkové (2002), klíčové pro výchovu mimo školu.

Jednou z nejzákladnějších je *zásada dobrovolnosti*, která znamená dobrovolnost účasti dětí na činnostech přesto, že se mnohdy jedná o dobrovolnost relativní, kdy pedagog cíleně navozuje podmínky a situaci tak, aby děti program dobrovolně přijímaly.

Požadavek seberealizace vyjadřuje nutnost nalezení takové struktury činností, v nichž každý jedinec bude mít možnost uplatnění svých specifických vloh a být tudíž úspěšný. Prožitky úspěchu je významný pro zdravý duševní vývoj člověka.

Požadavek pestrosti a přitažlivosti zahrnuje potřebu rovnováhy mezi organizovanými a spontánními činnostmi za respektování individuální potřeb a zájmů.

Požadavek pedagogického ovlivňování volného času, díky němuž pedagog prostřednictvím zvoleného prostředí, pomůcek, činností a třeba i vlastní aktivitou vede děti k rozumnému využívání volného času.

Zásada citlivosti a citovosti stanovuje, že výchovná činnost má v dětech vyvolávat především kladné emocionální zážitky. Stanovuje také potřebu zvýšené citlivosti při vedení a motivování činností, jež působí nejen na rozumovou složku osobnosti, ale také na složku emocionální.

Požadavek orientace na sociální kontakt stanovuje, že volný čas by měl být realizován a prožíván v interakci s ostatními lidmi.

1.4 Sdružování dětí a mládeže ve volném čase

Náplní volného času dětí a mládeže se taktéž zabývají různá sdružení. Náplň činností těchto sdružení sleduje různé cíle z pohledu vzdělávání a výchovy. Některá sdružení mají pouze regionální zaměření, některá jsou součástí celosvětového hnutí.

Nejvíce registrovaných členů z řad dětí a mládeže má, dle České rady dětí a mládeže, ve svých řadách Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska. Cílem činnosti SH ČMS je spolupůsobit při vytváření podmínek k účinné ochraně života a zdraví občanů a majetku před požáry a při poskytování pomoci při živelných pohromách a jiných událostech, při nichž je v nebezpečí život, zdraví nebo majetek. V zájmu rozvoje dětí je kladen důraz na fyzickou přípravu, bojového ducha, ale i solidaritu. Jako druhé největší sdružení v rámci ČR, co se týká počtu registrovaných dětí, bývá zmiňován Junák, který spadá do celosvětového skautského hnutí. Toto hnutí je zaměřeno zejména na turistiku a pobyt v přírodě, kde děti získávají praktické zkušenosti pro život. Důležitý důraz je kladen na výchovu k vlastenectví a lidské solidaritě. Třetím největším sdružením s podobným programovým zaměřením je Pionýr, který vznikl na základech rozpadlého levicově orientovaného sdružení na počátku 90-tých let.

Dlouhodobou a bohatou tradici, jakož i stále velkou členskou základnu mají v ČR tělovýchovně a sportovně zaměřená sdružení. Nejdelší tradici má Sokol, založený Dr. Tyršem již v roce 1862, který si stavěl za cíl harmonický tělesný a duševní vývoj svých členů. Nejvýznamnějším tělovýchovně zaměřeným sdružením je pak Český svaz tělesné výchovy, který zastřešuje bezpočet národních sportovních svazů.

Známými jsou také sdružení, jejichž hlavním posláním je ochrana a tvorba životního prostředí. U nás nejznámějšími jsou z tohoto oboru hnutí Brontosaurus a Duha.

Náplní volného času se u nás v posledních letech po nástupu demokracie taktéž začaly znovu ujímat náboženské a církevní společnosti, zaměřující se zejména na práci s dětmi z věřících rodin. Pravděpodobně nejznámější z nich jsou Salesiáni Dona Bosca.

Všechny tyto organizace jsou v současném, rychle se měnícím, světě nuceny hledat nové přístupy a metody práce k získávání i udržení členské základny. Generace dnešní mládeže nemá příliš kladný vztah k organizovanosti a pravidelnosti, zejména v případě sdružení se silným ideovým zaměřením. Je dobře, že dochází k obměně na vedoucích pozicích v těchto sdruženích, kde se stále více objevují mladí lidé, kteří rozumějí potřebám dnešních

dětí a jsou schopni se oprostít konzervatismu, kterým byla tato sdružení dlouhodobě svazována.

Následující tabulka představuje, dle výroční zprávy České rady dětí a mládeže za rok 2009, 10 největších sdružení v ČR dle počtu jejich registrovaných členů z řad dětí a mládeže:

Název sdružení	počet členů
Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (SH ČMS)	48 233
Junák - svaz skautů a skautek ČR	44 016
Pionýr	17 100
Folklorní sdružení České republiky	13 920
Asociace víceúčelových základních organizací technických sportů a činností České republiky	11 896
Asociace turistických oddílů mládeže České republiky	8 530
ZÁLESÁK - svaz pro pobyt v přírodě	7 895
Česká tábornická unie, o. s.	7 009
Asociace křesťanských sdružení mládeže, o. s.	6 078
Asociace středoškolských klubů České republiky, o.s.	4 734

Tabulka 1

2 DROGY A DROGOVÁ PROBLEMATIKA

Historie užívání drog sahá do hluboké minulosti. Již 5000 let před naším letopočtem došlo díky Sumérům k objevení opia. Původně byly drogy užívány k rituálním účelům a jejich konzumace podléhala přísným pravidlům. Drogy měly zpočátku zásadně přírodní, rostlinný základ.

Ke zlomu dochází na začátku novověku. Negativní vliv zde prokázala věda a výzkum, díky nimž dochází k rozvoji syntetických drog. Na začátku 19. století došlo k objevu morfinu, poté kokainu, na konci tohoto století pak k objevu heroinu, který měl původně být lékem na kašel. Odtud také obecný název, který se celosvětově vžil pro označení návykových látek - původně z angličtiny DROGS = léky. Následné rozšíření těchto syntetických drog způsobuje první problémy ve společnosti. Zpočátku byl problém drogové závislosti chápán jako problém sociální, později dochází ke změně pohledu a problém drog je chápán jako medicínský.

Rozšíření drog podpořily zejména změny v moderní společnosti. Základy jsou položeny ve změnách tradičního uspořádání společnosti. Oslabuje se funkce rodiny, scházejí tradiční rodinné rituály, přibývá disfunkčních rodin, což vede k poruchám v základních sociálních jednotkách.

2.1 Vývoj drogové problematiky v ČR

Do roku 1989 nebylo jejich užívání v rámci České republiky tak samozřejmé a patrné, jako se tomu se vzrůstající tendencí stává po přechodu k demokratické společnosti. Za komunistického režimu byla konzumace drog otázkou spíše uzavřených malých komunit a většinou pouze ve velkých městech. Maloměsta tento problém znala spíše z doslechu, případně televizních obrazovek, kde tento jev byl prezentován jako jeden z důsledků kapitalismu, a ještě velmi zkresleně. Bylo to dáno zejména účinnější represí tehdejšího režimu a také utajováním informací o aktuální situaci nejen pro širokou, ale i odbornou veřejnost.

S příchodem demokracie však problematika drog začíná znamenat vážnější problémy pro společnost a jako poradní orgán vlády ČR vzniká v roce 1993 Meziresortní protidrogová komise. Na přelomu století pak byla novelizována drogová problematika a byla zavedena trestnost držení drog pro vlastní potřebu. Dne 23. října 2000 vláda schválila Národní strategii protidrogové politiky na období 2001 – 2004.

Situace v tomto období se vyznačovala nárůstem počtu experimentálních konzumentů kokainu a také jeho pravidelných konzumentů, zejména mezi mladou generací. Postupně dochází k rozšíření heroínu, jenž byl předtím spíše problémem zejména Prahy, i do menších aglomerací. V českých podmínkách však nešlo o tak velký problém, jako jinde v Evropě. Naše republika měla vlastní fenomén, a tím byl pervitin, který naopak zažíval velký boom. Zpočátku byla pervitinová situace spíše otázkou osob, zabývajících se jeho „vařením“ a následně úzkých okruhů konzumentů, kteří na tohoto drobného výrobce byli napojeni. Postupně se však kontrola nad tímto trhem přesouvá pod křídla organizovaného zločinu a z pervitinu se stává regulérní artikl nelegálního obchodu. Vzniká otevřená drogová scéna s rozvinutou distribuční sítí, velkým finančním obratem, rostoucí konkurencí a spojenou kriminalitou. S příchodem nových hudebních stylů pak nastává rozvoj rekreačního užívání tanečních drog umocňujících prožívání hudby, které se stávají atributem nového způsobu trávení volného času u nemalého podílu mladé generace.

2.2 Současná situace v ČR

V současnosti lze sledovat rozdíly v progresu u konzumace měkkých a tvrdých drog. Zatímco v oblasti měkkých drog (např. marihuana, extáze) je k jejich užívání společnost všeobecně více tolerantní, dochází, podle Kaliny (2003), k setrvalému a výraznému růstu spotřeby, u tvrdých drog (heroin, pervitin) již situace kulminovala a spíše začíná pozvolna klesat.

Kromě dělení návykových látek na měkké a tvrdé můžeme drogy dělit také podle účinku do následujících skupin:

- budivé, tzv. stimulační, mezi které řadíme kokain, pervitin, či kofein
- tlumivé, mezi které řadíme heroin, alkohol, sedativa, či hypnotika
- halucinogenní, kam patří zejména LSD, extáze, kanabinoidy, lysohlávky

Jak uvádí Kalina (2003), má, podle celopopulačních výzkumů v ČR, alespoň jednu zkušenost s nelegální drogou za svůj život 16 % populace. Ve většině případů se jednalo o marihuanu či hašiš. Taneční drogy alespoň jednou zkusila 4 % populace, pokud se jedná o drogy jako pervitin, či heroin, zde tuto zkušenost potvrzuje pouze 1 % obyvatel ČR.

Protidrogová politika v ČR je založena na vyvážené rovnováze represe a prevence. Rovnováha těchto ukazatelů zajišťuje eliminaci negativních dopadů pro společnost, zapříčiněných

drogovou problematikou. Stejně jako v ostatních členských státech EU je protidrogová politika v ČR, dle Kaliny (2003, s. 39), postavena na čtyřech základních pilířích

Primární prevence	Aktivity zaměřené na prevenci užívání drog, popřípadě oddálení prvního setkání dětí a mladých lidí s drogami	Snižování poptávky (prevence)
Harm reduction	Aktivity zaměřené na snižování zdravotních a sociálních poškození na straně společnosti a na straně uživatelů drog, kteří nejsou v dané chvíli rozhodnutí pro život bez drogy	
Léčba a resocializace	Spektrum programů léčby k abstinenci, dostupných pro uživatele drog, kteří se svobodně rozhodli pro život bez drog	
represe	soubor zákonných opatření a aktivit k potlačování nabídky drog	Potlačování nabídky (represe)

Tabulka 2

2.3 Klinické stavy způsobené užíváním návykových látek

Užívání drog způsobuje několik klinických stavů, jež se projevují různými příznaky:

- akutní intoxikace – při tomto stavu se jedná pouze o přechodný stav, který odeznívá, většinou v úseku několika hodin. Dělí se na dva základní stupně, nekomplikovanou, kdy nedochází k žádným dalším zdravotním problémům a po odeznění stavu je člověk schopen vrátit se do běžného života a komplikovanou, která může být doprovázena například poruchou vědomí, komatem, či deliriem, jež mohou mít za následek další zdravotní omezení, například ve formě úrazu.
- syndrom škodlivého užívání – jedná se o nadužívání, tzv. ABUZUS. Výsledkem tohoto stavu je již vždy poškození zdraví člověka, podle typu užívaných látek tělesné nebo duševní. S tímto stavem jsou spojeny také další problémy, ať již v oblasti mezilidských vztahů, ekonomické, či v neposlední řadě právní. Jedinci v tomto stadiu často odmítají odbornou pomoc a snaží se své okolí přesvědčit, že problém jsou schopni ještě kontrolovat a zvládat sami.
- syndrom závislosti – je definován stavem, kdy jedinec v průběhu minimálně jednoho měsíce (nebo opakovaně v kratším období) vykazuje nejméně 3 z následujících znaků:
 1. CRAVING – psychická složka závislosti, tzv. bažení. Jedná se o silnou, nezvladatelnou chuť užívat omamnou látku

2. Zhoršená sebekontrola – zhoršené sebeovládání zejména ve vztahu k začátku užívání, jeden z nejdůležitějších znaků
 3. Somatický odvykací stav – abstinenční příznaky přicházející po odebrání návykové látky
 4. Zvyšující se tolerance k účinku látky – pokles účinku při stejném množství, dochází k postupnému zvyšování objemu přijímané látky k dosažení požadovaného tělesného a psychického stavu. Tento jev je typický zejména pro opiáty
 5. Postupné zanedbávání jiných aktivit, zejména zájmů, zálib, či jiných činností, které jedinci dříve způsobovaly potěšení. Při zhoršujícím se stavu dochází taktéž k zanedbávání povinností, což opět může přinést sociální či právní problémy
 6. Užívání i přes zjevný důkaz škodlivosti, tzn. že jedinec užívá tyto látky přesto, že si je vědom, jak mu tato činnost ubližuje
- odvykací stav = syndrom z odnětí = abstinenční příznaky – skupina tělesných a duševních stavů provázejících částečné nebo úplné odnětí návykové látky. Nejhorším stadiem tohoto stavu je odvykací stav s deliriem
 - psychotická porucha = toxická psychóza – jde o psychický stav, dlouhodobě přetrvávající i po odeznění akutní intoxikace. Provázen je většinou halucinacemi nebo paranoidními stavy
 - amnestický syndrom, při kterém dochází k chronickému narušení paměti. Může nastat i Korsakovův syndrom, při kterém dochází ke ztrátě vstřípivosti, často i konfabulacím (smyšlenkám)
 - reziduální stav a psychotická porucha s pozdním začátkem, kdy se jedná o krátkodobé stavy, tzv. flashback, při kterém dochází k opakování stavu po užití látky i když nebyla užita a chronické stavy, u kterých hovoříme o toxické demenci

2.4 Specifika užívání různých typů návykových látek

Tabák – nejrozšířenější návyková látka, která do Evropy přišla již začátkem 16. století z Ameriky. Jedná se o legální návykovou látku, jejímž největším nebezpečím jsou karcino-

genní účinky důsledků kouření. Její užívání je v posledních letech stále častěji regulováno v zájmu ochrany práv nekuřáků, přesto je konzumace tabáku společensky velmi tolerovanou závislostí. Při užívání této látky vzniká velmi rychle syndrom závislosti, který potvrzuje až 85 % uživatelů. Odvykací stavy jsou provázeny poměrně silným cravingem, podrážděností a nesoustředěností abstinujícího jedince. Nejúčinnějšími léčebnými přístupy jsou psychoterapie a substituce (např. nikotinové náplasti, elektronické cigarety).

Kanabinoidy – nejčastěji jsou známy pod označením marihuana nebo hašiš. Účinnou látkou je přírodní látka THC, která se užívá buďto kouřením nebo perorálně (čaje, pečivo atp.). Má povzbuzující účinky a lze jí využívat také jako léku, snižuje tlak, působí protikřečově, ve formě mastí je používána při kožních chorobách, je testována jako lék pomáhající při roztroušené skleróze atp. Závislost na těchto látkách je spíše psychologického charakteru, kanabinoidy téměř nikdy nevyvolávají odvykací stav a hovoříme-li o tělesném poškození, dochází k němu díky intoxikaci, při které si člověk například způsobí úraz. Užívání těchto látek může být ale také například aktivátorem latentní (skryté) schizofrenie.

Alkohol – další společensky tolerovaná droga, závislost na ní představuje nezvratnou a trvalou ztrátu schopnosti kontrolovaného pití a jedná se o chronické a nezvratné onemocnění, při němž dochází k vážným tělesným i psychickým poškozením. Akutní intoxikace je v tomto případě nazývána opilostí, která může mít až čtyři stadia, z nichž nejtěžší podoba, tzv. asfyktická, může způsobit až úmrtí postiženého jedince díky zástavě dechu a tělesného oběhu.

Sedativa a hypnotika – nebezpečí těchto látek spočívá v jejich relativně lehké dostupnosti, jsou totiž na lékařský předpis. Je tudíž nutný citlivý přístup lékaře při jejich předepisování a určování dávek, nicméně účinky těchto léků jsou často podceňovány a jedinci závislími na sedativech jsou často samotní lékaři. Riziko vzniku závislosti je v případě těchto látek velmi vysoké a odvykací stavy mají dramatický průběh. Při vysazení léků navíc dochází k návratu problémů, pro které byly původně indikovány a léčba je tudíž náročná.

Opiáty – přírodní látky, opium a jeho syntetické deriváty. Známé zejména jako opium, morfin, heroin, ale také jako metadon, který se využívá při léčbě jako substituent. Účinky těchto látek jsou většinou uklidňující, projevují se ospalostí, apatií. Syndrom závislosti vzniká velmi rychle, je nutné zvyšování dávek a závislost je provázena silným cravingem. Dlouhodobé užívání vede jak k poškození tělesnému, při kterém dochází k celkovému

chátrání organismu a ztrátě imunity, tak i psychickému – poruchy myšlení a jednání. Užívání je dále spojeno, vzhledem k převládající intravenózní aplikaci těchto látek s rizikem přenosu infekčních onemocnění, např. žloutenka, HIV - AIDS a to pochopitelně nejen mezi závislými samotnými. Léčba závislosti na opiátech je v převládající většině případů nutná vždy ve formě hospitalizace a spočívá v detoxifikaci. V případě léčby závislosti na opiátech je využívána substituční terapie.

Kokain – látka, která je obsažena v listech jihoamerického keře koka. V historii byla tato látka užívána k rituálním účelům. V roce 1844 byl izolován čistý kokain a postupně se stal módní drogou, kterou s oblibou užívaly známé celebrity. Nejčastěji se užívá šňupáním, dále kouřením, ale i injekčně ve formě označované Crack. Je oblíbený pro rychlý nástup a krátký průběh účinku, často se využívá jako sexuální stimulátor. Na kokain vzniká vysoká závislost a způsobuje tělesná poškození, nejčastěji poleptání sliznic a zborcení nosní přepážky. V ČR nebyla tato droga nikdy příliš rozšířená vzhledem k vysoké ceně.

Stimulancia – látky sloužící ke stimulaci organismu. Můžeme je dělit na legální a nelegální. Mezi legální patří např. kofein, obsažený v kávě či čaji. O nelegálních mluvíme v případě derivátů amfetaminu – Pervitin, Extáze. Tyto látky vyvolávají zejména psychickou závislost provázenou silným cravingem a její nástup je rychlý. Z toho vyplývá, že nevyvolávají tělesný odvykací stav, ale psychický, při kterém se projevuje ospalost, únava či podrážděnost v reakcích. Nebezpečí těchto látek spočívá v tom, že vyvolávají toxické psychózy.

2.5 Další druhy závislostí

Mimo látkové závislosti existují i závislosti nelátkové. Jako zástupce této skupiny jsem vybral patologické hráčství, které je jednou z nejznámějších nelátkových závislostí současné doby. Patologické hráčství nemůžeme zaměňovat s hraním. V případě hraní totiž jde o plně kontrolovaný stav. V případě patologického hráčství se opakují četné epizody hráčství. O tomto problému můžeme mluvit v souvislosti s hraním výherních automatů, ale také například u nekontrolovaného hraní počítačových her. Vzniklá závislost zůstává a vzrůstá i přes problémy, které postižený pociťuje. Problémy se prolínají komplexně do celého života jedince a projevují se v oblastech sociálních, materiálních, zdravotních i pracovních. Závislost na hraní je provázena silným cravingem a v období stresu je zhoršena a v některých případech hrozí až riziko sebevraždy. Při léčení této závislosti je třeba nej-

prve diagnostikovat primární příčiny vzniku závislosti, často má tato závislost základ v alkoholu nebo psychických diagnózách.

2.6 Možnosti a typy léčby závislosti na návykových látkách

Léčba závislých je velmi složitá a projevuje se častou recidivou. Nejčastěji se jedná o léčbu odvykacích stavů. Předpokladem úspěšné léčby závislých je v první řadě biopsychosociální přístup, odpovídají délka trvání léčby a použití odpovídajících metod léčby a v neposlední řadě je taktéž zapotřebí spolupráce institucí a výběr nejvhodnějšího léčebného zařízení v závislosti na individuálních potřebách klienta.

- detoxifikační jednotky ve zdravotnických zařízeních jsou určeny k léčbě odvykacího stavu bez, a nebo s použitím farmak. Léčba v těchto zařízeních trvá 1 – 3 týdny a je ukončena ve stadiu zvládnutí abstinenčních příznaků. Léčby se pacient zúčastňuje dobrovolně, výjimky jsou pouze ze zákona a léčba je hrazena ze zdravotního pojištění. Tyto jednotky slouží jako předstupeň následujícím zařízením, i když ne všichni pacienti k následné léčbě přistoupí, vzhledem k její dobrovolnosti.
- ambulantní léčba probíhá ve specializovaných ordinacích pro léčbu alkoholismu a jiných toxikomanií (dále OAT). Podmínkou pro přijetí k léčbě je minimálně předchozí ústavní detoxikace, což je kompletní zbavení organismu toxické látky. Ošetřujícími lékaři v této ordinaci jsou odborní psychiatři, kteří pomáhají pacientům překonat nástrahy závislosti
- ústavní léčba je realizována na specializovaných odděleních psychiatrických léčeben a trvá 3 – 4 měsíce. Je založena na dobrovolnosti a závisí na motivaci pacienta. Program léčby je založen zejména na individuální a skupinové terapii. Využívá se tělesných aktivit, relaxace, pracovní terapie. Je realizován nácvik technik ke zvládnutí cravingu, předcházení recidivě. Po propuštění se očekává další léčba ve formě konzultací v OAT.

2.7 Prevence

Z obecného hlediska je prevence v oblasti drogové problematiky soubor činností, jež mají za cíl snížení výskytu, šíření a škodlivých účinků spojených s užíváním drog. Prevence má

za cíl omezení poptávky po drogách ve společnosti. Rozlišujeme tři základní druhy prevence.

Prevence primární má za úkol předcházení vzniku a následného rozvoje závislosti u osob, které prozatím nepřišly s drogou do kontaktu, to znamená, že její snahou je odradit od prvního užití drogy. Jejím obsahem jsou všechny aktivity podporující harmonický rozvoj osobnosti, z čehož jasně vyplývá, že řízení volnočasových aktivit je nedílnou složkou právě primární prevence, protože různé formy trávení volného času napomáhají snížení výskytu nežádoucích forem chování právě jeho lepším a organizovaným využíváním. Primární prevence bývá často zacílená přímo na rizikové skupiny obyvatelstva.

Sekundární prevence si klade za cíl pomoc osobám již drogy užívajícím s perspektivou redukce možných budoucích dopadů užívání drog na zdravotní a sociální stav uživatele. Většinou se jedná o programy ovlivňující chování a jednání uživatelů drog. Ve své podstatě můžeme fázi sekundární prevence značit taktéž názvem léčba.

Terciální prevence podporuje výsledky léčby a odstranění následků závislosti, a to nejen u uživatele drog, ale také u jeho okolí, jež jeho jednáním bylo postižené. Jedná se o program vybudování nového hodnotového žebříčku a sociální odpovědnosti a následné zpětné začlenění jedince do společnosti a podpoření jeho odhodlání abstinovat.

3 VÝCHODISKA MOŽNOSTÍ PREVENCE DROGOVÉ PROBLEMATIKY Z HLEDISKA ŘÍZENÉHO VOLNOČASOVÉHO VYŽITÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

Na možnosti prevence drogové problematiky lze pohlížet ze čtyř základních hledisek. Je to hledisko pedagogické, hledisko psychologické, hledisko sociální a hledisko společenské.

Návaznost jednotlivých oblastí, ze kterých lze pohlížet na drogovou problematiku a její prevenci je logická v přímé úměře. Pedagogické hledisko jako atribut výchovného působení má jednoznačný vliv na utváření osobnosti z pohledu psychologického, prvními dvěma oblastmi možného působení na nezralou dětskou osobnost nezvládnutá rizika se pak prolínají až do oblasti negativních dopadů, které následně řeší lékaři a následně tak v podstatě celá společnost.

3.1 Hledisko pedagogické

Východiskem možností prevence drogové problematiky je výchova v rodině. Kvalitní rodinné zázemí, efektivní cílené výchovné působení rodičů, působení vzoru a vytváření odpovídajících hodnot a názorů, vedení dítěte ke schopnosti rozlišování životních rizik a následně příprava dítěte v oblasti dovedností sebevýchovy v období dospívání, včetně schopností sebeřízení v oblasti využívání volného času, to vše je základní platformou primární prevence vzniku drogových závislostí a jejich následných negativních dopadů na další kvalitu života dítěte.

Podle Matějčka (2007) v ohledu kvalitního a efektivního rodinného výchovného působení v oblasti prevence drogové problematiky a jejích souvislostí s řízeným volnočasovým vyžitím musí (mimo odpovídajících citových a vztahových kompetencí) rodič – vychovatel vládnout dostatečným informačním přehledem. Znalost odborných souvislostí výchovy a nejnovější vědní poznatky, ale i zkušenosti předávané našimi blízkými jsou zcela jistě a nesporně velmi potřebné.

Vedení k aktivitám vyplňujícím smysluplně volný čas je klíčové již v raném věku dítěte. Zde je hlavní to, jakým způsobem a jak aktivně rodiče přistupují k dítěti v herním čase, jaké volí metody a způsoby utváření schopností dítěte vnímat volný čas vyplněný smysluplnou aktivitou a následně, jaká je schopnost rodičů ve vyšším věku dítěte toto uvědomovat v přínosech, které dítě má z toho, když svůj volný čas tráví řízeně.

Při výchově rodičů nestačí jejich mnohdy „náhražková“ aktivita, kdy dítě zapisují do mnoha finančně nákladných kroužků, čímž v podstatě kompenzují vlastní nedostatek času, nutný je průběžný aktivní podíl rodičů na vyhodnocování toho, co dítěti aktivita přináší a jak ono samo vnímá efekty toho, co v takto řízeném volném čase dělá.

Výsledky působení rodičů v tomto období závisí na mnoha faktorech, kterými jsou především zralost jejich vlastních osobností, kvalita a schopnosti partnerského soužití a především připravenost na výchovu dětí. Jak již bylo výše zmíněno, v oblasti prevence drogové problematiky je na této úrovni mnohdy rozhodujícím faktorem dostatečná informovanost. Pakliže je rodina dostatečně informována a s informacemi schopna pracovat, získává dítě potřebný základ pro vnímání dalšího návazného výchovného působení, kterého se mu dostává v čase jeho základní školní docházky.

Návazným prvkem řízené volnočasové výchovy je pedagogické působení na prvním stupni školní výchovy. V této oblasti se již stává výchova z pohledu prevence vzniku drogových závislostí více profesionální.

Preventivní působení v rámci pedagogického působení se odehrává na úrovních primární, sekundární i terciální prevence řízenými školními programy a akcemi. Současně pak provázanost s plánovitou nabídkou mimoškolních volnočasových institucí zakládá možnost eliminovat rizika drog a jejich dopadů.

Školní výchova však navazuje na již existující, či neexistující, připravenost dítěte přijímat toto řízené působení, tzn. navazuje na základy získané výchovou v rodině, což významně ovlivňuje výsledky školního a mimoškolního pedagogického působení.

Bez výše uvedených základů lze preventivní působení složitěji směřovat k efektivním výsledkům, a to zejména pak ve vyšším školním věku dítěte a u mládeže ve věku adolescence, kdy se zpětně může začít projevovat proces působení rodiny v raných stádiích vývoje dítěte, resp. nedostatečná výchova a nedostatečně vytvořená platforma pro rozvoj dalších osobnostních a sociálních kompetencí, které jsou nutné k tomu, aby děti či mladiství dokázali v kritických okamžicích vnějších vlivů odolat nabídce drogy či začlenění do rizikové sociální skupiny.

3.2 Hledisko psychologické

Z pohledu psychologie, resp. psychického vývoje jsou možnosti preventivního působení ve vztahu k eliminaci rizik vzniku drogových závislostí ovlivněny vlastním psychickým vývojem osobnosti dítěte, což je samostatná kapitola vývojové psychologie. V návaznosti na téma této bakalářské práce je však důležitější zaměřit se na provázanost výchovného psychologického působení na rozvoj osobnostních a sociálních kompetencí dítěte.

Mimo možností ovlivňování fluence – (tj. plynulosti toku nápadů, resp. způsobu myšlení) a senzibility dítěte (tzn. schopností být vnímavý a citlivý na problémy), je v rámci efektivního výchovného působení v oblasti prevence drog důležité podporovat především flexibilitu dítěte, tj. podporovat schopnosti pružně a pohotově měnit stanoviska a schopnosti hledat postupy a řešení nejrůznějších krizových situací, do kterých se dítě může v rámci své existence v určité sociální skupině a celkově ve společnosti dostat.

Cílené vytváření osobnostních a sociálních kompetencí, které hrají významnou roli v životě dítěte a mladého člověka souvisí nedílně s výchovným působením na vytváření hodnot, vytváření schopností odpovědnosti a s výchovou ke správnému životnímu stylu, kdy se opakovaně prolínají hlediska pedagogické, psychologické, ale dále i sociální, a to ve vztahu ke správnému formování přístupu ke sféram povinností – povinné práce, rozšířené sféře povinností, tj. ke správnému uspokojování potřeb, účasti na společenském a kulturním životě a v oblasti prevence drog zejména ke sféře volného času, tj. řízené relaxaci, rekreaci a aktivním společenským činnostem, např. aktivitám v dobrovolnictví apod.

Volný čas je optimální sociální prostor pro seberozvoj osobnosti především v oblasti kreativity. Kreativita znamená schopnost produkce alternativ, resp. nalézání možností jak řešit nějaký problém.

Z pohledu drogové problematiky jde především o schopnosti odolávat vlivům sociálního prostředí, které na dítě a mladistvého působí.

3.3 Hledisko sociální a společenské

Jak už bylo řečeno výše, prostředí dnešní společnosti je významným atributem, který se na problematice drogových závislostí a jejich dopadech podílí. Konkrétní vliv sociálních skupin, především rizikových, do kterého se dítě či mladistvý může dostat je v dnešní době velmi silný.

V moderní společnosti rizikové prostředí není přesně odděleno od života běžné společnosti, sociální skupiny či vlivy, které mohou mít na dítě či mladistvého negativní dopady mnohdy působí dlouhodobě skrytě a řešení problému zvenčí přichází tedy mnohdy se zpožděním.

V tomto ohledu je nutné zabývat se včasnou přípravou dítěte na samostatné řešení situací zvýšené zátěže, například když se dítě či mladistvý dostává do přímého vlivu určité skupiny, a zde se dostáváme opakovaně k nedílné provázanosti jednotlivých hledisek, která je nutno zohledňovat při řešení problematiky prevence drog v návaznosti na řízení využití volného času.

Především pokud není provázána oblast psychologického působení na rozvoj osobnosti a oblast řízeného naplňování cílů pedagogického působení, resp. cílů pedagogiky volného času, který je v podstatě shodný s cílem výchovy vůbec, dochází následně k problémům především v oblasti sociální.

Cílem výchovy z pohledu sociálního by tedy mělo být vyvážení rozvoje individua a jeho socializace, tedy jeho zapojení do společnosti.

Z tohoto hlediska můžeme za cíl výchovného působení pedagogiky volného času považovat získanou volnočasovou kompetenci nebo také dosažení tzv. volnočasové zralosti. Volnočasová zralost znamená, že je člověk schopen užívat svůj volný čas nezávisle na tlaku z vnějšku a umí reflektovat svoje potřeby.

Vzhledem k tomu, že velký důraz právě na socializaci jedince klade pedagogika volného času, mohli bychom ji řadit mezi významné oblasti sociálního hlediska námi zkoumané problematiky drogových závislostí v souvislostech využívání volného času.

Na naší národní úrovni se sociální a pedagogickou prací s mládeží (mimo vzdělávací instituce) zabývá Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže pro období do roku 2013. Pedagogika volného času – nebo přesněji výchovné působení ve volném čase – by měly v návaznosti na koncepcí stanovené cíle uschopňovat účastníky edukačních aktivit

- ke svobodě, solidaritě a zodpovědnosti (sociální rozměr)
- ke kreativní vlastní činnosti (individuální rozměr)
- ke komunikativnímu jednání (sociální rozměr)
- k sociální angažovanosti a účasti na společenském životě (sociální rozměr)

Pokud nejsou výše uvedené cíle naplňovány, dochází k významným negativním dopadům na jednotlivce, rodinu a společnost celkem.

V okamžiku, kdy jedinec selhává a dostává se do problémů s drogou, dochází k závažným dopadům na zdraví, na mezilidské vztahy a současně jedinec (mimo nutné náklady společnosti na jeho vlastní léčení) zatěžuje společnost dále tím, že pokud se mu nepodaří problém s drogou zvládnout, nezařazuje se do běžného společenského života svým aktivním podílem na ekonomickém a kulturním rozvoji společnosti.

Výše uvedeným pohledem provázanosti jednotlivých východisek problematiky drog ve vztahu k prevenci této problematiky se tedy prokazuje významný vliv působení pedagogiky volného času.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

V návaznosti na teoretickou část se v části empirické zabývám skutečným aktuálním stavem v otázce způsobu trávení volného času u dospívající mládeže a taktéž jejich zkušenostmi s drogami. Výsledky tohoto šetření by měly prokázat, nakolik řízený volný čas hraje pozitivní roli v oblasti prevence drogové problematiky.

4.1 Etapy výzkumu

4.1.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém jsem formuloval na základě prostudované literatury, která se zabývá volným časem dětí a možnostmi jeho využití, jakož i situací v oblasti drogové problematiky. Výsledkem studie by mělo být zjištění, zda řízený volný čas pozitivně ovlivňuje výskyt sociálně-patologických jevů, v tomto případě konzumaci drog.

4.1.2 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjištění podílu zastoupení dětí se zkušeností s drogami a porovnání této skutečnosti se způsobem a typem trávení jejich volného času.

4.1.3 Dílčí cíle výzkumu

V souladu s cílem výzkumného šetření byly definovány taktéž dílčí cíle výzkumu, kdy jsem se zaměřil na porovnání sesbíraných dat ve vztahu:

- a) způsob trávení volného času u dívek a u chlapců
- b) způsob trávení volného času na základní škole a na střední škole
- c) četnost výskytu užívání drog u dívek a chlapců
- d) dostupnost drog ve zkoumané oblasti
- e) zjištění informací o vzniku zkušenosti s drogou

4.1.4 Stanovení výzkumných hypotéz

Stanovení hypotéz výzkumu kopíruje výzkumné cíle. Na základě šetření jsem se pokusil zjistit jak velké procento dětí má zkušenosti s drogami, a kdy a jakým způsobem došlo k první zkušenosti s těmito látkami a zmapování způsobu trávení volného času u dospívající

cí mládeže. Na základě výše uvedeného jsem stanovil následující hypotézy, které bych chtěl svým výzkumem potvrdit, případně vyvrátit:

- Hypotéza č. 1: *Zkušenosti s drogami má více jedinců ze skupiny dětí a mládeže, které nenavštěvují zájmové kroužky*
- Hypotéza č. 2: *Zkušenost s drogou získalo více středoškoláků než žáků ZŠ*
- Hypotéza č. 3: *Drogy v daném regionu jsou snadno dostupné*

Výstupy z tohoto šetření by měly sloužit jako podklady pro práci metodiků prevence sociálně patologických jevů při zpracování programů prevence ve školských i mimoškolských zařízeních zaměřených na oblast trávení volného času.

4.1.5 Stanovení výzkumné metody

Jak uvádí Maňák a Švec (2004), kvantitativní výzkum popisuje a porovnává skupiny jedinců, v našem případě žáků a studentů, z hlediska naměřených hodnot definovaných výzkumných proměnných. S ohledem na zkoumané jevy a stanované hypotézy považuji za nejvhodnější metodu kvantitativního výzkumu, formou dotazníkového šetření.

Dotazníkovou metodu jsem zvolil s ohledem na jeho výhody, mezi něž patří bezesporu anonymita, která prohlubuje důvěru respondentů k výzkumu. K dalším výhodám pak patří i čas, který může respondent otázce v dotazníku věnovat. Mezi výhody lze zařadit i skutečnost, že dotazník umožňuje kontakt s respondentem, který může být i velmi vzdálený od místa realizace výzkumu. Avšak za největší výhodu považuji možnost oslovení velkého počtu respondentů, což nedovoluje žádná jiná metoda.

Nevýhodou dotazníku je, dle Ondřejkoviče (2006, s.139), to, že nemáme záruku, že dotazník vyplňoval sám respondent a také problém s návratností dotazníku. Tyto nevýhody byly v tomto výzkumu minimalizovány tím, že dotazník byl žáky i studenty vyplňován ve výuce na základní či střední škole. Rovněž problém s nepochopením jednotlivých otázek dotazníku se tímto ve své podstatě podařilo odstranit, protože vyplňování dotazníku byla přítomna vždy příslušná vyučující, která mohla nejasnou otázku osvětlit.

Za nevýhodu lze rovněž považovat, dle Pelikána (2004), subjektivitu dopovědí jednotlivých respondentů, avšak i tuto „nevýhodu“ lze rovněž eliminovat, a to tím, že otázky bu-

dou kladeny neutrálně. V otázkách nabízejících různé varianty je nezbytné zahrnout ty nejoptimálnější z nich.

Dotazník obsahuje především uzavřený typ otázek. Avšak s ohledem na zjišťované skutečnosti se v tomto dotazníku vyskytují i otázky otevřené, které dávají respondentům prostor pro jejich volné vyjádření.

Ukázka typů otázek dotazníku:

Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

Máš již nějakou zkušenost s drogou?

Jaké formy trávení VČ vyloženě scházejí v prostředí, ve kterém vyrůstáš?

4.1.6 Sběr a zpracování dat

Pro potřeby šetření byli osloveni respondenti z různých typů školských zařízení z regionu střední Moravy. Konkrétně se jednalo o SOŠ v Otrokovicích, Gymnázia v Kojetíně a Přerově a Základní školu v Přerově.

4.1.7 Ověřování platnosti hypotéz

Pro ověřování stanovených hypotéz použiji jeden z testů významnosti. Tyto testy (postupy) slouží, dle Chráska (1998, s. 78), k ověřování, zda mezi proměnnými existuje vztah (závislosti, rozdíl). Jestliže na základě provedeného testu významnosti rozhodneme, že určitý výsledek šetření je statisticky významný, znamená to, že je velmi nepravděpodobné, že by tento výsledek byl způsoben pouhou náhodou.

Pro stanovení zda je výsledek šetření statisticky významný jsem vybral „Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku“, a to s ohledem na skutečnost, že vždy ověřuji vzájemný vztah dvou proměnných.

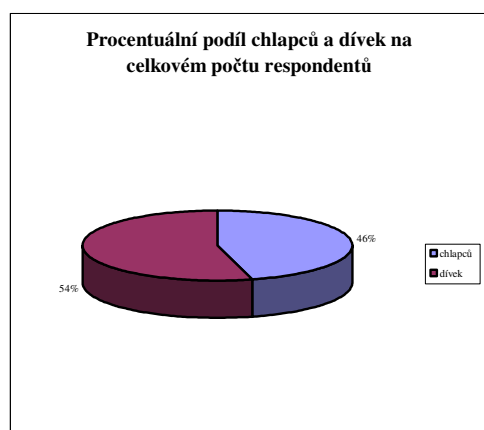
4.1.8 Náklady spojené s výzkumem

Součástí každého výzkumu by měla být i finanční rozvaha. Já jsem při svém výzkumu musel počítat pouze s náklady na vyhotovení dotazníků a jejich distribuci a následně jejich navrácení. S ohledem na velikost výzkumů, tato částka nebyla vysoká.

4.2 Realizace výzkumu

Sběr dat byl realizován v měsících březnu a dubnu 2011. Výzkumník byl přítomen pouze při jejich předání pedagogickým pracovníkům, kteří následně zabezpečili jejich vyplnění ze strany respondentů. Dotazníky pak byly vráceny v jednotlivých vlnách z těchto zařízení. Metody sběru dat byly přizpůsobeny cíli, kterým je objektivní popisná statistika, jejímž cílem je shromáždění údajů, jejich následná sumarizace a vyhodnocení. Výsledky vyhodnocení jsou názorně vypracovány taktéž ve formě přehledných grafů.

Celkem bylo distribuováno 150 dotazníků, zpět se vyplněných vrátilo 140. Při jejich zpracování vyplynulo, že dotazníky vyplnilo 76 děvčat a 64 chlapců. Taktéž poměr úrovně školy byl zachován relativně rovnoměrně, z celkového počtu dotazníků se vrátilo 61 dotazníků vyplněných žáky základní školy a 79 dotazníků od studentů středních škol. Procentuální vyjádření je viditelné na následujících grafech.

Graf č. 1

Graf č. 2

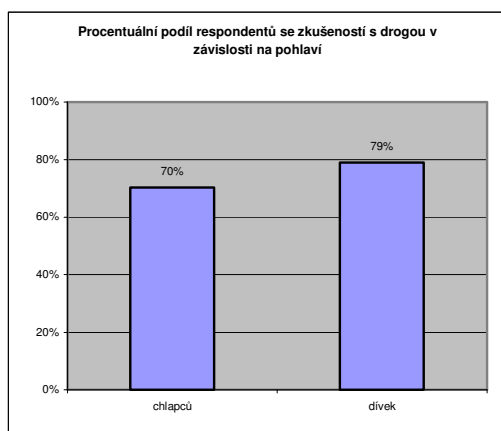
4.2.1 Vyhodnocení otázky č. 1

Na otázku, zda již má zkušenost s drogou, jich z celkového počtu respondentů kladně odpovědělo 105. Pokud bychom toto číslo chtěli vyjádřit procentuálně, dostali bychom hodnotu 75 %.

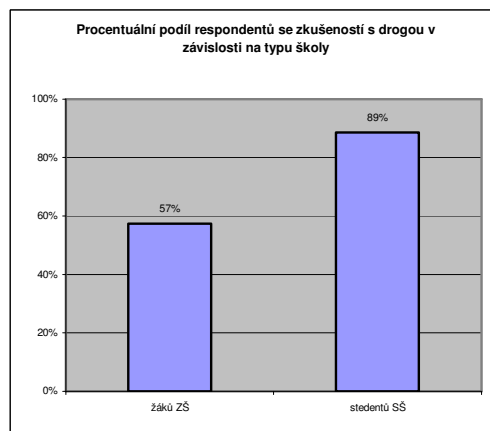
Jednotlivé odpovědi byly vyhodnocovány z různých hledisek. Byl vyhodnocen poměr těchto kladných odpovědí v závislosti dívky a chlapci, žák versus student, a také v rámci souvislosti poměru těchto kladných odpovědí při uvážení skutečnosti, zda respondent navštěvuje nebo nenavštěvuje zájmový kroužek.

Při tomto hodnocení vyplynulo, že kladně na otázku č. 1 odpovědělo 60 dívek ze 76 dotázaných a 45 ze 64 dotázaných chlapců. Markantnější nepoměr je patrný z výsledku srovnání žáků a studentů. Zkušenost s drogou potvrdilo 35 žáků ZŠ, z celkového počtu 61 odpovědí respondentů této skupiny, u studentů SŠ to bylo 70 odpovědí ze 76-ti.

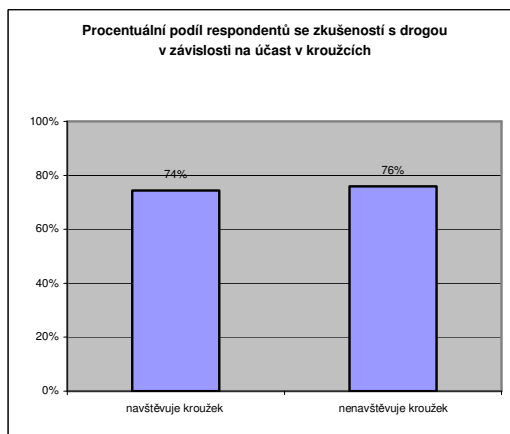
V souvislosti s faktem, zda respondent navštěvuje ve svém volném čase nějaký kroužek, či ne, odpovědělo z 86-ti členné skupiny kladně 64 respondentů, ze skupiny, která kroužky nenavštěvuje, odpovědělo kladně 41 z padesáti čtyř dotázaných.

Graf č. 3

Graf č. 4

Graf č. 5

Z výše uvedených grafů, jakož i z výsledků výpočtu chí-kvadrátu pro zmíněné oblasti výzkumu je zřejmé, že významný rozdíl můžeme nalézt pouze při srovnání kladných odpovědí na otázku zkušenosti s drogou u skupin žáků ZŠ a studentů SŠ. Vypočítaná hodnota χ^2 je v tomto případě 17,9, což znamená, že se jedná o hodnotu vyšší, než hodnotu kritickou.

Výsledek nám tedy dovoluje tvrdit, že zkušenost s drogou mají ve větší míře studenti SŠ oproti žákům ZŠ.

Pro přiblížení způsobu výpočtu ověření hodnot z hlediska statistické významnosti uvádím výpočet testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku pro hlavní hypotézu této práce, že zkušenost s drogou má větší podíl respondentů ze skupiny, která nenavštěvuje žádné zájmové kroužky.

	ANO	NE	Celkem			
navštěvuje	64	22	86	A	b	A + b
nenavštěvuje	41	13	54	C	d	C + d
	105	35	140	A + C	b + d	

$$\chi^2 = n \cdot \frac{(ad - bc)^2}{(a+b) \cdot (a+c) \cdot (b+d) \cdot (c+d)}$$

$$\chi^2 = 140 \cdot \frac{(64 \cdot 13 - 22 \cdot 41)^2}{86 \cdot 105 \cdot 35 \cdot 54}$$

$$\chi^2 = 0,04$$

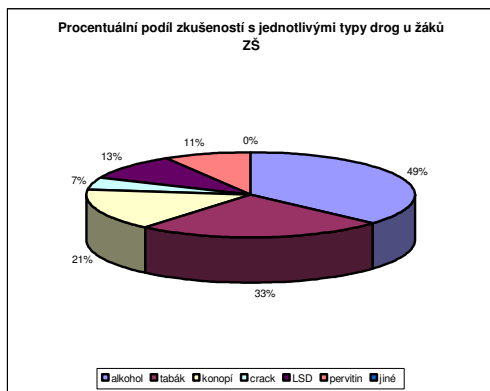
Z výše uvedeného výsledku je patrné, že vypočítaná hodnota je menší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05}(1) = 6,635$ a tudíž odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní: Skupina dětí navštěvujících kroužky nemá méně zkušeností s drogami, než skupina, která kroužky nenavštěvuje.

4.2.2 Vyhodnocení otázky č. 2

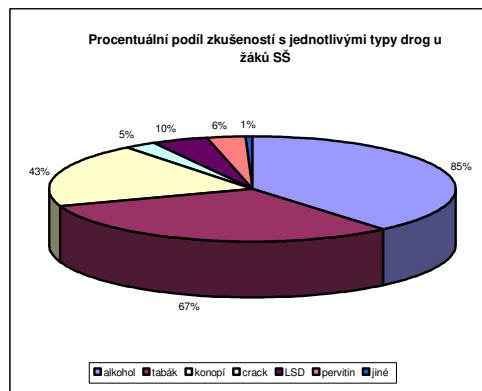
Ve druhé otázce byli respondenti osloveni dotazem o jaký typ drogy šlo, v případě, že na první otázku odpověděli kladně. Na výběr měli následující možnosti :

- Alkohol
- Tabák
- Konopí (marihuana)
- Crack
- LSD
- Pervitin
- Jiné, uveď:.....

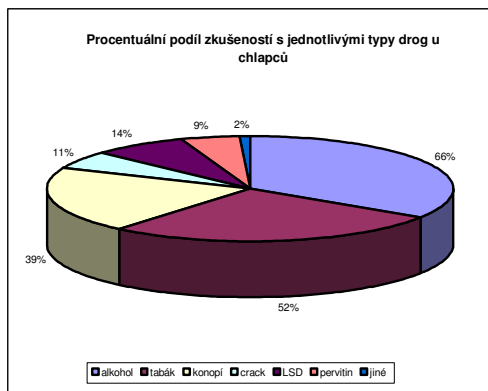
Z níže uvedených grafů je patrné, že většina respondentů má zkušenosti s tzv. legálními drogami, tzn. s alkoholem a cigaretami. Výsledky tohoto šetření odpovídají také závěrům vyhodnocení otázky č. 1, když největší zkušenosti s těmito látkami (alkohol 85 %, tabák 67 %) uvedli studenti středních škol. Ostatní drogy byly zmiňovány spíše sporadicky, nicméně za zmínku stojí ještě kladné odpovědi u zkušenosti s marihuanou, která byla uváděna v jednotlivých skupinách v rozmezí 21 – 43 %.

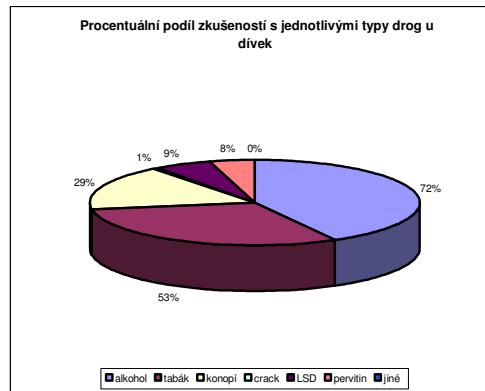
Graf č. 6

Graf č. 7

Graf č. 8

Graf č. 9

Taktéž výsledky výpočtu testu nezávislosti chí-kvadrát pro jednotlivé typy drog při srovnání dívky / chlapci a ZŠ / SŠ vykazovaly hodnoty nižší než hodnotu kritickou a tudíž nelze ani u jedné látky konstatovat, že by s ní některá sledovaná skupina měla větší zkušenost.

V kolonce jiné uvedl pouze jeden student střední školy lysohlávky, ostatní respondenti označovali pouze základní drogy uvedené v otázce.

4.2.3 Vyhodnocení otázky č. 3

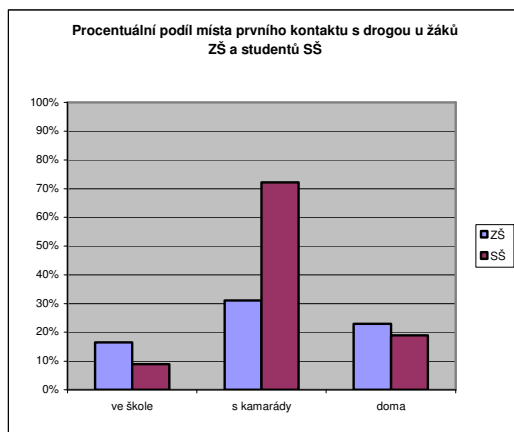
Třetí otázka dotazníku byla zaměřena na věk, ve kterém došlo k první zkušenosti s drogou. Jak vyplývá z následující tabulky, většina dotazovaných (55 %) uvádí, že se s těmito látkami seznámila mezi 12. až 15. rokem.

věk	1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
počet respondentů	1	2	2	3	8	1	4	4	6	6	13	21	15	10	8	3	1

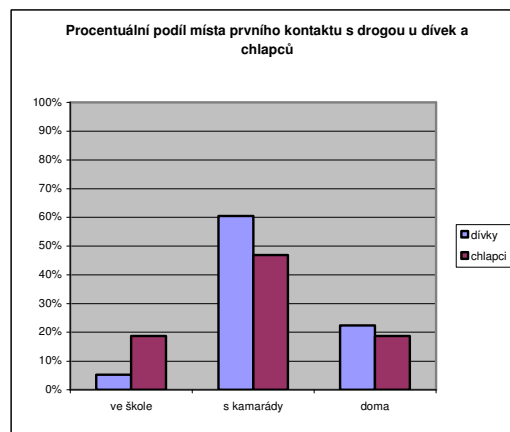
Tabulka 3

4.2.4 Vyhodnocení otázky č. 4

Výsledky vyhodnocení otázky číslo 4, jak je patrné i z níže uvedených grafů, zaměřené na prostředí, ve kterém došlo k prvotní zkušenosti s drogou, jež je založené na základě rozborů odpovědí, kdy respondenti většinou odpovídali, že tomu tak bylo venku s kamarády. Tuto alternativu zvolilo celkem 76 dotazovaných ze 112, kteří na tuto otázku odpověděli, což představuje 67,9 % odpovědí.

Graf č. 10

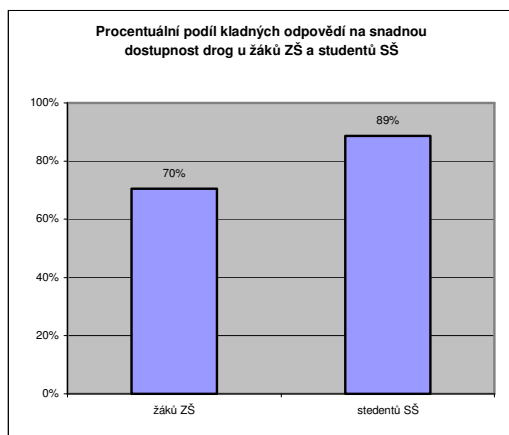

Graf č. 11

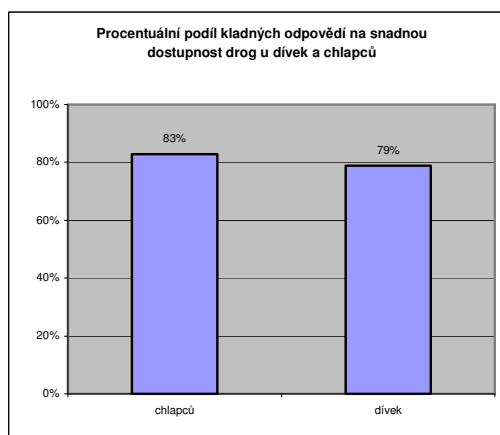
Tento závěr je podpořen také výsledkem provedeného testu nezávislosti, kdy hodnota chí-kvadrát dosáhla hodnoty vyšší, než kritické při srovnání výběru této alternativy mezi žáky ZŠ a studenty SŠ. V tomto případě byl výsledek $\chi^2 = 8,50$, můžeme tedy konstatovat, že s kamarády přišlo do styku s drogou více středoškoláků, než žáků ZŠ.

4.2.5 Vyhodnocení otázky č. 5

Tato otázka měla za úkol ověřit hypotézu, že drogy jsou v daném regionu snadno dostupné. Kladně se k této otázce vyjádřilo 81 % respondentů, což prokazuje, že se mládež na střední Moravě domnívá, že je snadné se k drogám dostat, což prokazují i následné grafy, znázorňující tyto odpovědi v závislosti dívky / chlapci a ZŠ / SŠ. Na základě provedeného testu nezávislosti u těchto dvou porovnávaných skupin lze taktéž konstatovat, že více studenti SŠ se domnívají, že drogy jsou snadno dostupné, než je tomu u žáků ZŠ. Chí-kvadrát se v tomto případě rovnal hodnotě 7,26. Při porovnání skupiny dívek a chlapců nebyla tato hodnota významná.

Graf č. 12

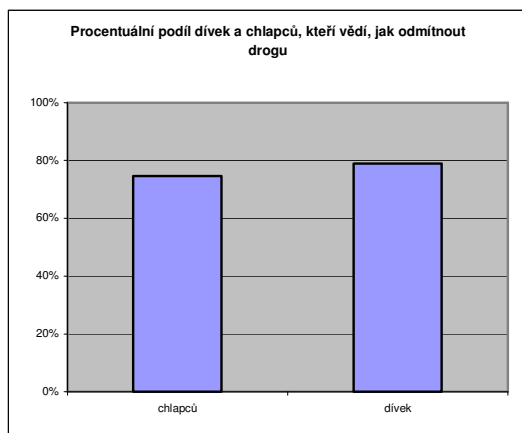

Graf č. 13

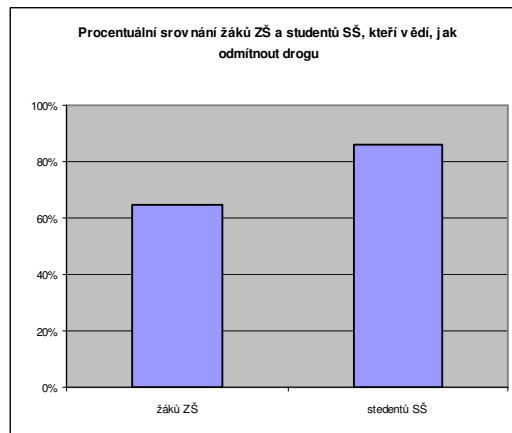
4.2.6 Vyhodnocení otázky č. 6

Otázka č. 6 byla zaměřena na zjištění, zda je mládež přesvědčena, že by uměla odmítnout nabídku drogy a jakou formou by to realizovala. Na tuto otázku odpovědělo kladně 76,4 % dotázaných. Jeden respondent nevybral ani jednu ze dvou nabízených variant odpovědí a napsal, že neví. Můžeme tedy konstatovat, že většina mládeže si myslí, že ví, jak drogu odmítnout.

Statisticky významné je srovnání této odpovědi mezi skupinou žáků ZŠ a studentů SŠ, kdy na základě výsledné hodnoty $\chi^2 = 8,55$ můžeme přijmout tvrzení, že více středoškoláků má povědomí o tom, jak čelit nabídce drogy.

Graf č. 14

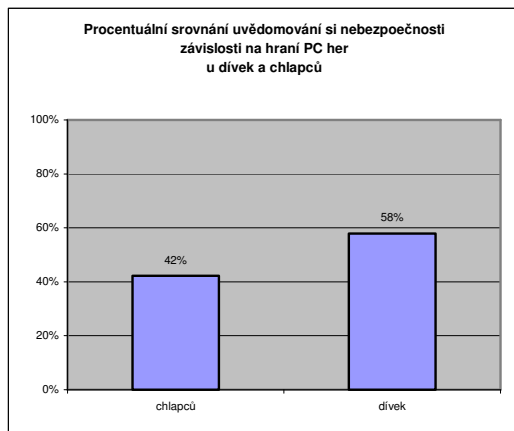

Graf č. 15

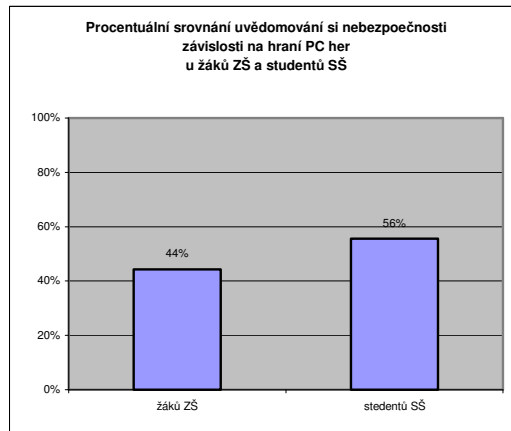
Na faktickou otázku, jakou formou by to dotazovaný udělal, odpovídala většina respondentů ve významu, že slovně rezolutně odmítne. V tomto duchu se vyjádřilo 72 % ze skupiny kladných odpovědí. Druhou nejpočetnější skupinou byly odpovědi ve významu „uteču“. Těchto odpovědí bylo 12,1 %. Zbývající část odpovědí tvořily ojedinělé způsoby vypořádání se s tímto problémem, některé až lehce úsměvné, například, že s nabídkou drogy by se jeden chlapec vyrovnal „těžko“, jiný zase odpověděl, že „pevnou vůlí“.

4.2.7 Vyhodnocení otázky č. 7

Další otázka byla zacílená na oblast trávení volného času na PC při hraní her. Otázka zněla, zda je podle názoru respondentů závislost na hraní her na PC stejně nebezpečná, jako závislost na drogách. V kladném duchu se k této otázce vyjádřilo pouze 50,7 % dotázaných, což ukazuje, že problematika závislosti na PC hrách není ze strany mládeže vnímána jako závažná. Více benevolence k tomuto problému je patrné ze strany chlapců, kterých kladně na danou otázku odpovědělo pouze 42 %, což znamená, že většina chlapců se domnívá, že závislost na hraní PC her není tolik nebezpečná, jako závislost na drogách. Grafické znázornění kladných odpovědí u jednotlivých zkoumaných skupin je patrné z následujících grafů.

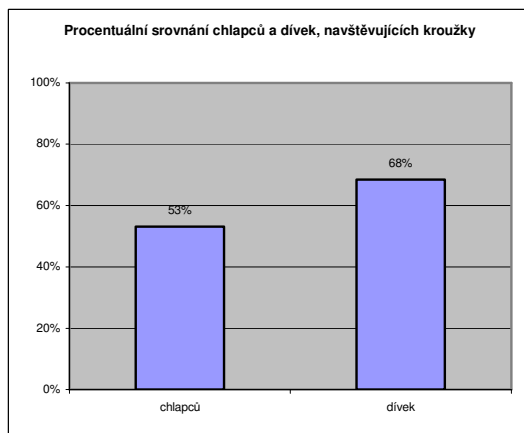
Graf č. 16

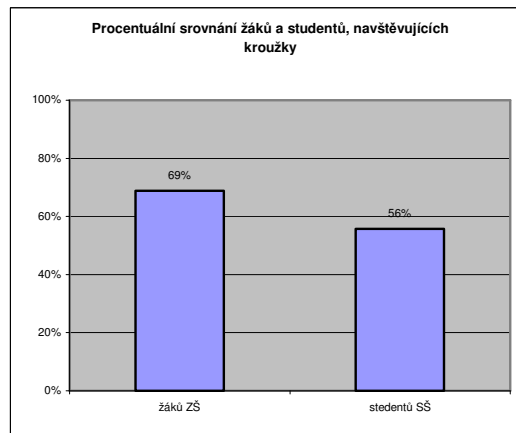
Graf č. 17

4.2.8 Vyhodnocení otázky č. 8

Otázka č. 8 byla podstatnou pro vyhodnocení hlavní hypotézy této práce. Respondenti byli dotázáni, zda navštěvují nějaký zájmový kroužek. Ze všech odpovědí bylo 86 odpovědí kladných, což znamená, že kroužky navštěvuje 61,4 % respondentů. Z následujících grafů je patrné, že kroužky navštěvuje více dívek, než chlapců a taktéž je vidět, že kroužky navštěvuje více žáků ZŠ, než studentů SŠ, nicméně, test nezávislosti neprokázal statistickou významnost ani u jedné srovnávané skupiny, když hodnota chí-kvadrátu nepřekročila kritickou hodnotu.

Graf č. 18

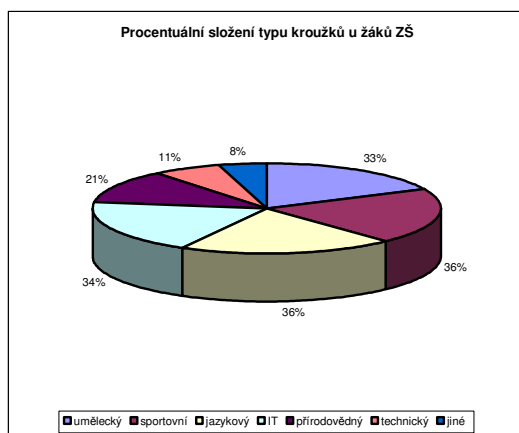
Graf č. 19

4.2.9 Vyhodnocení otázky č. 9

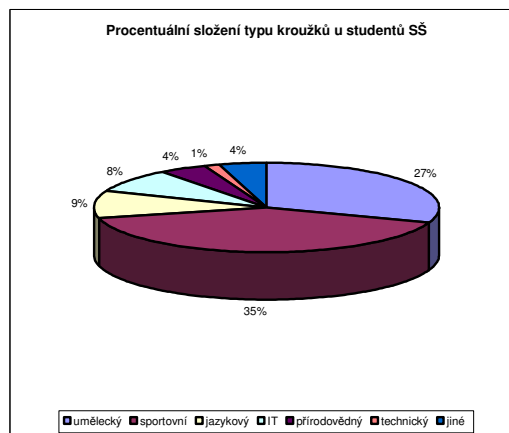
Otázka číslo 9 byla zaměřena na zjištění, jaké typy kroužků převládají v zájmu dospívající mládeže. Respondentům byly dány na výběr následující možné odpovědi:

- umělecký jaký
- sportovní jaký
- jazykový
- IT
- přírodovědný
- technický jaký
- jiné, uveď:.....

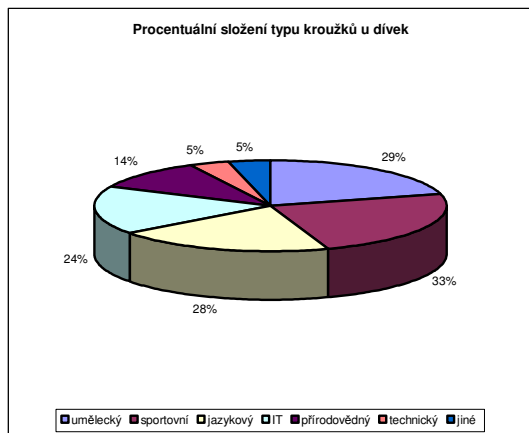
Jak je patrné z následujících grafů, u všech sledovaných skupin dominují sportovně zaměřené kroužky, i když ve skupině žáků ZŠ vykazují srovnatelné výsledky také kroužky jazykové, IT a umělecké. Z grafů je taktéž patrné, že u skupiny žáků ZŠ a u skupiny dívek je podíl jednotlivých typů zájmových kroužků zastoupen rovnoměrněji. U skupiny chlapců celkem, podle očekávání, dominují sportovní kroužky. U této skupiny respondentů je navštěvuje 40 % dotázaných.

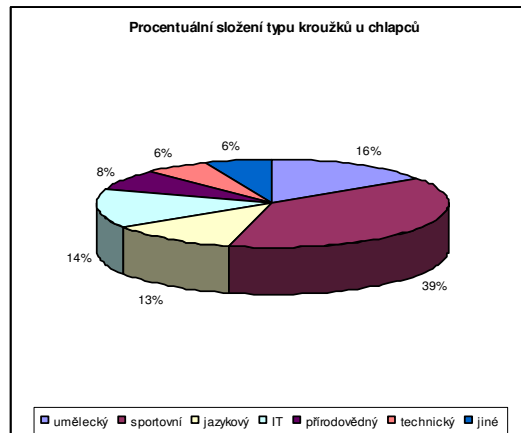
Graf č. 20

Graf č. 21

Graf č. 22

Graf č. 23

V zájmu bližšího zjištění byly některé otázky doplněny také o možnost upřesnění typu zájmového kroužku.

V případě uměleckých kroužků dominovaly výuky v základních uměleckých školách. Nejčastěji šlo o studium hudebních oborů, když bylo 6x obecně uvedeno „hudebka“, dále byl uveden v této kategorii 3x klavír, následoval 2x zpěv, flétna a kytara a jako poslední nástroj byl jednou uveden klarinet. Celkem hudební obory představovaly 50 % všech umělecky zaměřených kroužků.

Druhou největší skupinou byly kroužky zaměřené na tanec, ať už jeho uměleckou formu, či různé tance moderní. Tato skupina představovala více než 30 % celkového podílu. Třetí skupinou byly kroužky výtvarně zaměřené. Tyto uvedlo celkem 16 % respondentů kladně odpovídajících v otázce umělecky zaměřených kroužků.

Mimo výše uvedené základní skupiny byly 1x uvedeny fotografie, lidový a také např. neobvyklý kroužek návrhářství. Jeden z respondentů odpověď blíže nespecifikoval

V případě sportovně zaměřených kroužků už byla diverzifikace zájmů markantnější. Nejčastěji zmiňovaným sportem byl fotbal, kterým se organizovaně zabývá 28 % všech dotázaných. Následný výčet sportů vypadá takto: 7x bojová umění, 6x tenis, 5x házená, 4x hasič, 3x hokej, floorball a badminton, 2x plavání, šachy a fitness a jedenkrát byly zmíněny aerobic, jóga, atletika, basket, cyklistika, gymnastika, šerm, volejbal a stolní tenis. Také u této skupiny jeden respondent nevedl, o jaký typ sportovního kroužku se blíže jedná.

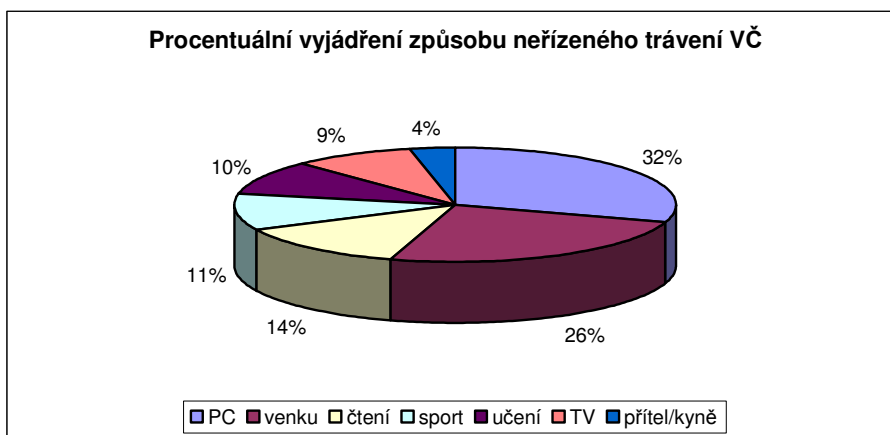
U výčtu technických kroužků byl 2x zmíněn kroužek modelářský, následně po jedné odpovědi byly zmiňovány kroužky opravářský, fotografický a strojírenský. Celkem tři respondenti neuvěřli blíže, o jaký typ technického kroužku se jedná.

Poslední kategorie, kde bylo umožněno doplnění typu kroužku, byla oblast označená „jiné“, určená pro kroužky, které nezapadaly svým posláním do výše uvedených skupin. K této skupině se přihlásilo celkem 8 respondentů, přičemž 3x byl uveden skauting, jízda na koni 2x, matematický 1x, modeling 1x a jeden respondent neuvěřil, o jaký typ kroužku se jedná.

4.2.10 Vyhodnocení otázky č. 10

Otázka číslo 10 byla zaměřena na způsob neřízeného trávení volného času u mládeže. Jednalo se o otevřenou otázku, kde měli respondenti možnost se blíže vyjádřit, jak jinak tráví svůj volný čas. Podle očekávání, v době rozmachu sociálních sítí, obsadil první místo počítač. Druhým nejuváděnějším způsobem byl čas trávený „venku“ či s kamarády. Dalšími podstatnými skupinami pak byly sport, učení, čtení, či sledování televize.

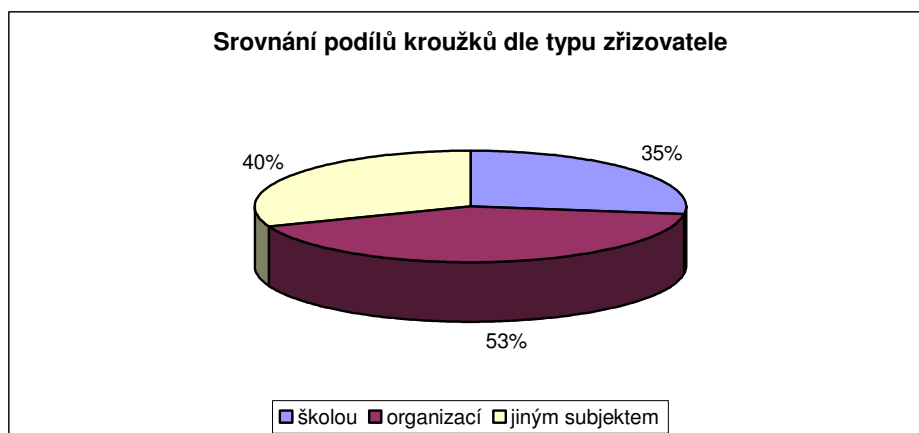
Celkový výčet aktivit, které uváděli dotazovaní jako náplň svého volného času byl opravdu velmi široký. Zmíněny byly jak aktivní způsoby, jako např. rybaření, procházky, ruční práce, tanec, tak i aktivity s negativním nábojem, např. nudění, hospoda, nijak, nebo jeden respondent dokonce odpověděl, že „nemá volný čas“. Narazil jsem však i na odpovědi, které jsem původně neočekával, např. „pomáhám rodičům v pekárně“, nebo „rušení sourozence“.

Graf č. 24

4.2.11 Vyhodnocení otázky č. 11

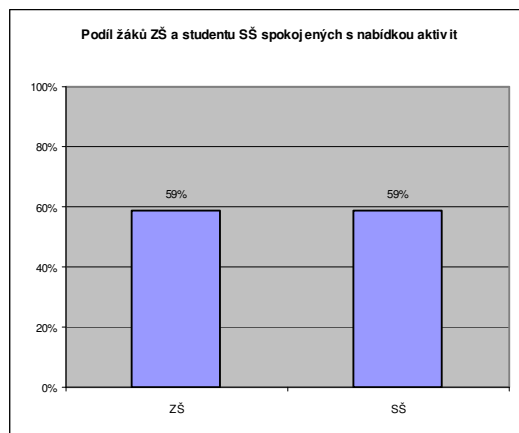
Cílem otázky č. 11 bylo zjištění, kým jsou zřízeny kroužky, které mládež ve svém volném čase navštěvuje. Z výsledků je patrné, že nejsou velké rozdíly mezi jednotlivými skupinami zřizovatelů kroužků, přesto největší podíl zaujímají kroužky zřízené různými organizacemi.

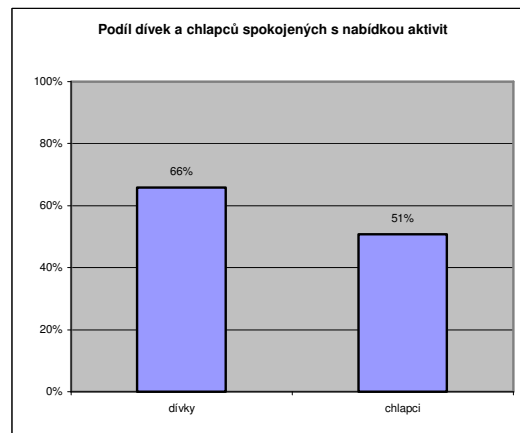
Graf č. 25

4.2.12 Vyhodnocení otázky č. 12

Otázkou číslo 12 jsem se pokusil zjistit, zda mládež považuje nabídku k využití volného času v prostředí, ve kterém žije, za dostatečnou. Při srovnání odpovědí žáků ZŠ a studentů SŠ jsem dospěl ke shodnému výsledku 59 % spokojených respondentů. Při srovnání odpovědí dívek a chlapců je patrné, že dívky jsou s výslednou hodnotou 66 % spokojenější s nabídkou volnočasových aktivit než chlapci. Výpočet chí-kvadrátu nepřinesl kritickou hodnotu, která by indikovala statistickou významnost ani pro jednu sledovanou skupinu.

Graf č. 26

Graf č. 27

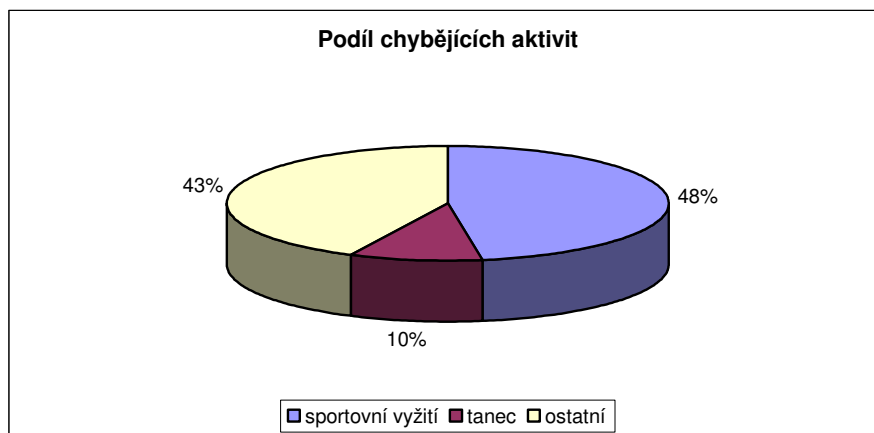
4.2.13 Vyhodnocení otázky č. 13

Poslední otázka dotazníku byla opět otázkou otevřenou a dávala respondentům prostor pro vyjádření vlastního názoru na chybějící typy volnočasových kapacit v prostředí, ve kterém žijí. Přestože tato zpětná vazba mohla být zajímavá pro zřizovatele zájmových kroužků, větší polovina na otázku buď neodpověděla, nebo uvedla, že neví, což považují jak za škodu pro zřizovatele kroužků, tak i pro samotné respondenty.

Největší podíl chybějících činností, jak je patrné z následujícího grafu, patří dle respondentů do oblasti sportovního vyžití. Nejčastěji zde byly zmiňovány aktivity spojené s plaváním a koupáním, zejména bylo poukazováno na chybějící krytý plavecký bazén či aquapark. Dále respondenti uváděli například chybějící možnosti pro jízdu na koních, lezení po horách, či chybějící skatepark. Objevily se i požadavky ne zcela běžné, jako paragliding, nebo nereálné, jako možnost koupání v moři.

Druhou největší skupinu tvoří chybějící aktivity, jež musely být zahrnuty do skupiny označené „ostatní“. Je to dáno tím, že tyto názory jsou velmi specifické a individuální. V této skupině se objevovaly umělecké kroužky, dívky často zmiňovaly chybějící velké nákupní centrum, či kroužky pro děvčata, ale objevily se například i požadavky na kroužek kaligrafie, či psaní knížek. Respondenti si také postesklí nad malou nabídkou brigád, kde by ve svém volném čase mohli zlepšit svou finanční situaci.

Třetí největší oblastí byly chybějící možnosti tanečního vyžití, kterou uvedlo ve svých odpovědích 10 % dotázaných, překvapivě i jeden respondent mužského pohlaví.

Graf č. 28

4.3 Závěry z realizovaného šetření

Empirická část daného šetření byla zaměřena na problematiku konzumace drog u dnešní mládeže ve spojitosti se způsobem trávení jejich volného času. Vzorek respondentů, který byl osloven ke spolupráci na tomto výzkumu, činil 150 jedinců, dívek i chlapců a žáků ZŠ i studentů SŠ. Věková škála byla zaměřena na období dospívání a zahrnovala respondenty od třinácti do dvaceti let věku. Celkem se výzkumu nakonec zúčastnilo 140 respondentů, což představuje 93,3 % z celkově oslovených, což bylo plně dostačující pro potřeby tohoto šetření. Na základě zpracovaných odpovědí je patrné, že respondenti správně porozuměli kladeným otázkám a srozumitelně na ně odpovídali a vykazovali při jejich vyplňování přiměřenou disciplinovanost. Přesto, jako u kteréhokoliv jiného kvantitativního výzkumu je nutné brát zřetel na možnou disproporci mezi realitou a zvolenými odpověďmi.

Obecně byla teoretická část zaměřena na zmapování způsobu trávení volného času a na jejich osobní zkušenosti s drogami.

Přistoupíme-li tedy k vyhodnocení výsledků výzkumu ve vztahu k vyřčeným hypotézám, dojdeme k následujícím výsledkům šetření:

Hypotéza č. 1: Zkušenosti s drogami má více jedinců ze skupiny dětí a mládeže, která ne navštěvuje zájmové kroužky

Z celkového počtu respondentů odpovědělo kladně na otázku, zda navštěvují nějaký zájmový kroužek, 86 dotázaných, což představuje hodnotu 61,4 %. Pokud bychom se na tento ukazatel podívali z pohledu sledovaných podskupin, zjistili bychom, že kroužky navště-

vuje 68 % dívek a 53 % chlapců, 69 % žáků ZŠ a 56 % studentů středních škol. Z této skupiny dětí a mládeže, která navštěvuje zájmové kroužky, potvrdilo zkušenost s drogou 74 % respondentů. Z opačné skupiny jsem během šetření dospěl u stejného sledovaného parametru k hodnotě 76 %. Na základě těchto výsledků, jakož i na základě provedeného ověření hodnot z hlediska statistické významnosti prostřednictvím testu nezávislosti chí-kvadrát můžu konstatovat:

Hypotéza č. 1 se nepotvrdila

Hypotéza č. 2: Zkušenost s drogou získalo více středoškoláků než žáků ZŠ

Z výsledků výzkumu vyplývá, že z celkového počtu 140 respondentů potvrdilo zkušenost s drogou 89 % středoškoláků a „pouze“ 57 % žáků ZŠ. Jak z těchto dat, tak i na základě výsledku testu nezávislosti, kdy jsme dostali hodnotu $\chi^2 = 17,9$, což znamená, že se jedná o hodnotu vyšší, než hodnotu kritickou $\chi^2_{0,05}(1) = 6,635$, můžeme přijmout tvrzení, že:

Hypotéza č. 2 se potvrdila

Hypotéza č. 3: Drogy v daném regionu jsou snadno dostupné

Šetřením bylo zjištěno, že celkem 81 % z celkového počtu odpovědí vyjadřovalo souhlas s tvrzením obsaženým v této hypotéze. Podíváme-li se na dané odpovědi z pohledu podskupin jimiž jsem se ve své práci také zabýval zjistíme, že kladně na tuto otázku odpovědělo 83 % chlapců a 79 % dívek, 70 % žáků ZŠ a 89 % studentů středních škol. Na základě těchto jednoznačných výsledků můžu konstatovat, že:

Hypotéza č. 3 se potvrdila

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit způsob trávení volného času u dětí a mládeže v regionu střední Moravy a zmapovat jejich povědomí i osobní zkušenosti s drogovou problematikou. Nepodařilo se mi prokázat, že děti, které ve svém volném čase navštěvují zájmové kroužky, mají méně zkušeností s drogami, což byla první hypotéza mé práce. Potěšitelné je však zjištění, že naše mládež má zkušenosti spíše s drogami legálními a ze skupiny drog nelegálních víceméně pouze s marihuanou, která je z této skupiny tou nejméně nebezpečnou.

Překvapivé bylo zjištění, že existuje výrazný rozdíl v povědomí, jak odmítnout nabídku drogy, mezi žáky základní školy a studenty škol středních. Na základě výsledků šetření v mé práci bude doporučeno metodikům přerovské základní školy, jejíž žáci byly respondenty mého výzkumu, aby se touto problematikou hlouběji zabývali při naplňování strategie prevence sociálně patologických jevů.

Výzkum potvrdil, že středoškoláci mají větší zkušenosti s drogami. Tuto zkušenost potvrdilo celkem 89 % respondentů z této skupiny, zatímco u žáků ZŠ tuto zkušenost potvrdilo 57 % dotázaných, čímž se potvrdila platnost druhé hypotézy této práce.

Jako podceňovaná se jeví problematika závislosti na hraní PC her. Zejména u skupiny chlapců tuto závislost považuje za méně nebezpečnou, než závislost na drogách, což ve svých odpovědích potvrdilo 42 % respondentů z dané skupiny. Hodnoty kolem 50 % se ovšem vyskytovaly u všech sledovaných skupin a v důsledku toho bude metodikům všech škol jejichž frekventanti se výzkumu zúčastnili doporučeno, aby se touto problematikou hlouběji zabývali při přípravě strategie prevence sociálně patologických jevů.

Výzkum taktéž potvrdil poslední vyřčenou hypotézu, že drogy jsou v daném regionu snadno dostupné. Povědomí o tom, kde a jak je možné se v případě zájmu k drogám dostat, potvrdilo 81 % všech dotázaných.

Na základě výsledků výzkumu můžeme také tvrdit, že většina mládeže tráví část svého volného času organizovaně v zájmových kroužcích. S nabídkou možností volnočasového vyžití je většina respondentů spokojena a považuje ji za dostatečnou. Nejčastěji uváděnou chybějící možností vyžití byla absence celoročně užitelného areálu pro plavecké aktivity, aquaparku, či krytého bazénu. Podle mých předběžných očekávání tráví většina dotázaných neřízenou část svého volného času u počítače.

Jak již bylo výše řečeno, z pohledu problematiky využívání volného času je ve všech vývojových stupních osobnosti důležité cíleně směřovat výchovné působení k rozvoji volnočasových kompetencí, resp. k dosažení tzv. volnočasové zralosti osobnosti. Volnočasová zralost znamená, že je člověk schopen užívat svůj volný čas nezávisle na tlaku z vnějšku a umí reflektovat svoje potřeby. Naplněním tohoto cíle, společně s dostatečnou a efektivní informovaností dětí a mládeže, je možno preventivně působit v oblasti eliminace rizik, do kterých se děti mohou dostat při kontaktu s drogou.

Cílená eliminace drogových závislostí je pro dnešní společnost i pro jednotlivce zásadní otázkou, jelikož dopady nezvládnutí prevence v oblasti této závažné problematiky mohou mít významný dopad jak na život jedince, tak celkově na další vývoj naší společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografická literatura :

1. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-927-5.
2. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN: 80-7178-711-6.
3. KALINA, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti : mezioborový přístup. 1.* Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN: 8086734056.
4. MATĚJČEK, Z. *Co kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-325-3.
7. MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.
8. ONDREJKOVIČ, P. *Úvod do metodologie sociálních vied*. Bratislava: Regent, 2005. ISBN 80-88904-35-8.
9. PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: UK v Praze, 2004. ISBN 80-7184-569-8.
10. CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 2003. ISBN 80-244-0765-5.

Internetové zdroje :

5. ČESKÁ RADA DĚTÍ A MLÁDEŽE: *Výroční zpráva* [online].[cit. 2010-02-04]. Dostupný z WWW: <http://www.crdm.cz/download/dokumenty/VZ-CRDM-2009.pdf>
6. MŠMT : *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007 – 2013* [online].[cit. 2010-02-04]. Dostupný z WWW:<http://www.msmt.cz/mladez/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi-2007-2013>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

tzn. to znamená.

např. například.

OAT ordinace pro léčbu alkoholismu a jiných toxikomanií

tj. to jest

resp. respektive

ČR Česká republika

ZŠ základní škola

SŠ střední škola

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	10 největších sdružení v ČR dle počtu jejich registrovaných členů z řad dětí a mládeže	21
Tabulka 2	Základní pilíře protidrogové politiky ČR	24
Tabulka 3	Členění respondentů dle věku první zkušenosti s drogou	43

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1	Procentuální podíl chlapců a dívek na celkovém počtu respondentů	39
Graf č. 2	Procentuální podíl žáků ZŠ a studentů SŠ na celkovém počtu respondentů	39
Graf č. 3	Procentuální podíl respondentů se zkušeností s drogou v závislosti na pohlaví	40
Graf č. 4	Procentuální podíl respondentů se zkušeností s drogou v závislosti na typu školy	40
Graf č. 5	Procentuální podíl respondentů se zkušeností s drogou v závislosti na účast v kroužcích	40
Graf č. 6	Procentuální podíl zkušeností s jednotlivými typy drog u žáků ZŠ	42
Graf č. 7	Procentuální podíl zkušeností s jednotlivými typy drog u žáků SŠ	42
Graf č. 8	Procentuální podíl zkušeností s jednotlivými typy drog u chlapců	42
Graf č. 9	Procentuální podíl zkušeností s jednotlivými typy drog u dívek	42
Graf č. 10	Procentuální podíl místa prvního kontaktu s drogou u žáků ZŠ a studentů SŠ	43
Graf č. 11	Procentuální podíl místa prvního kontaktu s drogou u dívek a chlapců	43
Graf č. 12	Procentuální podíl kladných odpovědí na snadnou dostupnost drog u žáků ZŠ a studentů SŠ	44
Graf č. 13	Procentuální podíl kladných odpovědí na snadnou dostupnost drog u dívek a chlapců	44
Graf č. 14	Procentuální podíl dívek a chlapců, kteří vědí, jak odmítnout drogu	45
Graf č. 15	Procentuální srovnání žáků ZŠ a studentů SŠ, kteří vědí, jak odmítnout drogu	45
Graf č. 16	Procentuální srovnání uvědomování si nebezpečnosti závislosti na hraní PC her u dívek a chlapců	46
Graf č. 17	Procentuální srovnání uvědomování si nebezpečnosti závislosti na hraní PC her u žáků ZŠ a studentů SŠ	46

Graf č. 18	Procentuální srovnání chlapců a dívek, navštěvujících kroužky	46
Graf č. 19	Procentuální srovnání žáků a studentů, navštěvujících kroužky	46
Graf č. 20	Procentuální složení typu kroužků u žáků ZŠ	47
Graf č. 21	Procentuální složení typu kroužků u studentů SŠ	47
Graf č. 22	Procentuální složení typu kroužků u dívek	48
Graf č. 23	Procentuální složení typu kroužků u chlapců	48
Graf č. 24	Procentuální vyjádření způsobu neřízeného trávení VČ	49
Graf č. 25	Srovnání podílů kroužků dle typu zřizovatele	50
Graf č. 26	Podíl žáků ZŠ a studentů SŠ spokojených s nabídkou aktivit	51
Graf č. 27	Podíl dívek a chlapců spokojených s nabídkou aktivit	51
Graf č. 28	Podíl chybějících aktivit	52

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení žáci a studenti, dovoluujeme si Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku, který slouží jako podklad k průzkumu problematiky využívání volného času ve vztahu k drogové problematice. Dotazník je anonymní, na otázky tedy, prosím, odpovídejte pravdivě.

Věk:let	
Pohlaví:	žena	muž
Jsi žákem/studentem:	ZŠ	SŠ

- Máš již nějakou zkušenost s drogou ?
ANO NE
- Pokud ano, s jakou ?
Alkohol
Tabák
Konopí (marihuana)
Crack
LSD
Pervitin
Jiné, uveď:.....
- V jakém věku ses s drogou poprvé setkal/la?
Uveď věk:.....
- Kde poprvé ses s drogou setkal/la?
ve škole
s kamarády ve volném čase
doma
- Myslíš, že drogy jsou snadno dostupné
ANO NE
- Uměl/la bys odmítnout nabídku drogy?
ANO NE
Pokud ano, jak ?.....
- Je podle Tebe závislost na hraní PC her stejně nebezpečná, jako závislost na drogách?
ANO NE

8. Navštívuješ nějaký zájmový kroužek?

ANO NE

9. Jaké typy kroužků navštívuješ

umělecký jaký

sportovní jaký

jazykový

IT

přírodovědný

technický jaký

jiný uveď

10. Jak jinak trávíš volný čas ?

Uveď:.....

11. Kým je Tebou navštěvovaný kroužek zřízen?

školou

organizací

jiným subjektem

12. Je podle Tvého názoru nabídka řízeného využití volného času dostatečná?

ANO NE

13. Jaké formy VČ vyloženě scházejí v prostředí, v němž vyrůstáš?

Uveď:.....